

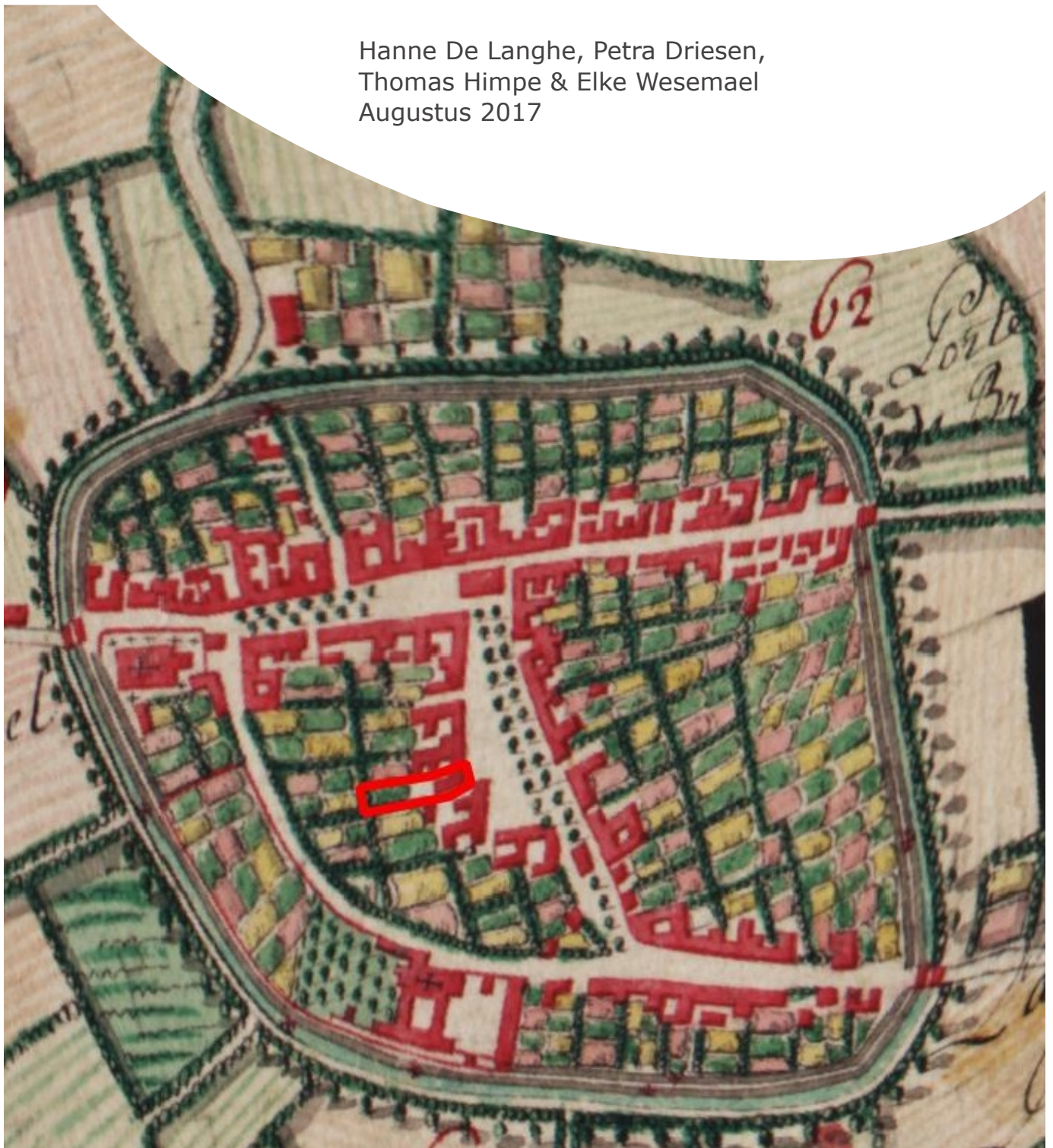
RAPPORT 444

Archeologienota
Peer, Markt
Afbraak en heropbouw van een pand

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

Deel 1: Verslag van Resultaten

Hanne De Langhe, Petra Driesen,
Thomas Himpe & Elke Wesemael
Augustus 2017

ARON-RAPPORT 444

ARCHEOLOGIENOTA PEER, MARKT

AFBRAAK EN HEROPBOUW VAN EEN PAND

De Langhe H., Driesen P., Himpe T. & Wesemael E.

Tongeren
2017

Colofon

ARON rapport 444 – Archeologienota – Peer, Markt. Afbraak en heropbouw van een pand.

Erkend archeoloog:	Hanne De Langhe (OE/ERK/archeoloog/2016/00156)
Auteurs:	Hanne De Langhe, Petra Driesen, Thomas Himpe & Elke Wesemael
Bijdragen:	/
Foto's en tekeningen:	ARON bvba (tenzij anders vermeld)
Wettelijk depot:	D/2017/12.651/100

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be

Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van web-publicatie, druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bvba

Archeologisch Projectbureau
Neremweg 110
3700 Tongeren
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel: 012/225.250
fax: 012/770.034

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	3
DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN	5
Hoofdstuk 1. Bureauonderzoek	5
1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Archeologische voorkennis	7
1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden	7
1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen	7
1.5 Werkwijze, verloop en actoren	10
2 . Assessment	12
2.1 Situering van het onderzoeksgebied	12
2.2 Historische situering	17
2.2.1 Beknopte geschiedenis van Peer	17
2.2.2. Beknopte geschiedenis van het onderzoeksterrein	18
2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied	29
2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen	31
2.5 Onderzoeksvragen	33
3. Samenvatting	40
DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	42
1. Gemotiveerd advies	42
1.1 Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	42
1.2 Duiding en waardering van de archeologie in het projectgebied	42
1.3 Impact van de geplande bodemingrepen	42
1.4 Conclusie	43
2. Programma van maatregelen	44
2.1 Administratieve gegevens	44
2.2 Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen	44
2.3 Opgravingsstrategie en -methode	46
2.4 Onderzoekstechnieken	49
2.5 Actoren	53
2.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	53
2.7 Bewaring van het archeologisch ensemble	53
2.8 Vervolgtraject	53

BIBLIOGRAFIE

BIJLAGEN

Bijlage 1: Periodentabel A4

- Bijlage 2: Kadasterplan
- Bijlage 3: Afbeeldingen- en plannenlijst
- Bijlage 4: Fotografisch verslag
- Bijlage 5: Inplantingsplan ontworpen toestand (OT)
- Bijlage 6: Grondplan
- Bijlage 7: Riolerings- en funderingsplan
- Bijlage 8: Terreinprofiel
- Bijlage 9: Snedes
- Bijlage 10: Grondplan bijgebouw
- Bijlage 11: Snede bijgebouw
- Bijlage 12: Inplantingsplan bestaande toestand (BT)
- Bijlage 13: Grondplannen bestaande toestand (BT)
- Bijlage 14: Doorsnede bestaande toestand (BT)
- Bijlage 15: Overzichtsplan aanwezige nutsleidingen (KLIP)
- Bijlage 16: Overzichtsplan aanvullend vooronderzoek op bestaande toestand (BT)
- Bijlage 17: Overzichtsplan aanvullend vooronderzoek op ontworpen toestand (OT)

INLEIDING

De initiatiefnemer plant op een ca. 1137 m² groot terrein, gelegen op de markt van Peer (prov. Limburg) de afbraak en heropbouw van een bestaand pand tot een handelspand met één woongelegenheden. Voor dit project is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist.

Vermits voor de realisatie van dit project bodemingrepen vereist zijn, het terrein niet in een gebied ligt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, niet binnen een gabarit bestaande lijninfrastructuur gesitueerd is, niet in een beschermde archeologische site ligt, in een archeologische zone ligt, nl. de historische stadskern van Peer, het perceeloppervlak groter is dan 300 m² en de oppervlakte van de bodemingreep groter is dan 100 m², is het toevoegen van een bekrachtigde archeologienota aan de vergunningsaanvraag verplicht.¹

Een archeologienota is een document dat opgemaakt wordt op basis van een archeologisch vooronderzoek en dat niet alleen administratieve gegevens van het onderzoeksgebied bevat, maar ook een verslag van de resultaten van het uitgevoerde vooronderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.² Het doel van het archeologisch vooronderzoek bestaat in het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische site in een onderzoeksgebied en indien deze aanwezig is te bepalen wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van de bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.³

De Code van Goede Praktijk draagt een aantal methoden aan van archeologisch vooronderzoek op basis waarvan deze evaluatie kan gebeuren. Deze vooronderzoeken zijn opgedeeld in vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem zoals bureauonderzoek, landschappelijk boor- of profielputtenonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering, én vooronderzoeken met ingreep in de bodem zoals verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites.⁴

Elk vooronderzoek start met een bureauonderzoek, waarbij de nodige beschikbare bronnen en literatuur geraadpleegd worden. Vervolgens volgt een afweging of er hierna reeds voldoende informatie over het terrein beschikbaar is om:

1. de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site te staven
2. een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen
3. een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken
4. een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken

Wanneer bovenstaande vragen na het bureauonderzoek nog niet met voldoende onderbouwing beantwoord kunnen worden, dienen aanvullende methoden van vooronderzoek te worden toegepast. Na voltooiing van elke fase wordt opnieuw afgewogen of deze fase voldoende informatie heeft opgeleverd om dezelfde vragen te beantwoorden. Indien dit niet het geval is, volgt verder vooronderzoek.⁵ Welke methode gehanteerd wordt, is afhankelijk van onderstaande vier criteria:

1. Is het mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein?
2. Is het nuttig om deze methode toe te passen op het terrein (levert het iets op?)
3. Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op het terrein?
4. Is het noodzakelijk om deze methode toe te passen op het terrein (kosten-batenanalyse)?

¹ Zie hiervoor de beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek bij het aanvragen of verlenen van vergunningen. https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf

² Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen (CGP)(2015), p. 15.

³ CGP 2015, p. 27.

⁴ CGP 2015, p. 30.

⁵ CGP 2015, p. 30.

Vooraleer de opportuniteit van vooronderzoek met ingreep in de bodem af te wegen, wordt eerst de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen. Het doel van een archeologisch vooronderzoek dient immers met een minimum aan destructie van het archeologisch archief bereikt te worden.⁶

Idealiter wordt het archeologisch vooronderzoek integraal uitgevoerd voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning. In sommige gevallen, omschreven in artikel 5.4.5 van het Onroerendergoeddecreet, is het echter niet mogelijk of wenselijk om de vooronderzoeken met ingreep in de bodem voorafgaand aan de aanvraag van deze vergunningen uit te voeren. In dat geval dient de erkende archeoloog de resultaten van het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bij het agentschap in, als een te bekrachtigen archeologienota overeenkomstig de procedure uit art. 5.4.12 van het Onroerendergoeddecreet en de uitvoeringsbepalingen erbij.⁷

Dit is ook het geval voor het onderzoeksgebied dat het onderwerp vormt van de voorliggende archeologienota. Momenteel bevindt zich op het terrein nog een te slopen gebouw en bijgebouwen. Deze dienen voorafgaand aan de bouw van het pand te worden gesloopt via een sloopvergunning. Hierdoor is het onmogelijk om voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

In het kader van deze archeologienota met uitgesteld traject werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Gezien het op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek (Deel 1, hoofdstuk 1) niet mogelijk is om de aan- of afwezigheid van archeologische waarden in het onderzoeksgebied aan te tonen, dringt een verder aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem zich op. Het plan van aanpak van dit vervolgonderzoek is omschreven in Deel 2.

⁶ CGP 2015, p. 31.

⁷ CGP 2015, p. 28.

DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN

Hoofdstuk 1. Bureauonderzoek

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van gekende of ontsloten bronnen het onderzoeksgebied af te bakenen en te beschrijven, reeds verstoorde zones in kaart te brengen, gekende aardkundige en paleo-ecologische kenmerken te inventariseren en gekende archeologische en historische waarden en indicatoren te inventariseren en in te schatten.⁸

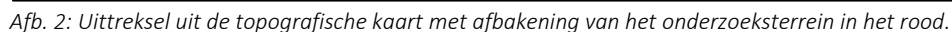
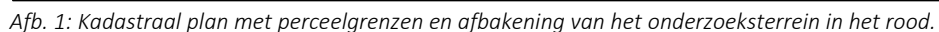
1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2017F266	
Naam en erkenningsnummer Archeoloog	Hanne De Langhe OE/ERK/Archeoloog/2016/00156	
Rechtspersoon	ARON bvba Archeologisch Projectbureau, Neremweg 110, 3700 Tongeren OE/ERK/Archeoloog/2015/00006	
Actoren en specialisten binnen het project	<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
	Erkend archeoloog Assistent archeoloog Projectleiding Projectleiding	Hanne De Langhe Thomas Himpe Petra Driesen Elke Wesemael
Extern wetenschappelijk advies	Nvt.	Nvt.
Locatiegegevens	Limburg, Peer, Markt	
Oppervlakte	Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 1137 m ² .	
Bounding box coördinaten	X-min, Y-min 225895.51,202959.47 : X-max, Y-max 225984.03,202991.68	
Kadasternummers	Peer: 1 ^{ste} afdeling, sectie F, perceel 192E	
Thesaurusthermen ⁹	Peer, Markt, bureauonderzoek	
Overzichtsplan verstoringen	Zie BIJLAGE 15: overzichtsplan aanwezige nutsleidingen (KLIP)	

⁸ CGP 2015, p. 48

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

1.2 Archeologische voorkennis

Het terrein ligt binnen de historische stadskern van Peer. Op het onderzoeksterrein werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Uit het stadscentrum van Peer is weinig archeologische informatie in de Centraal Archeologische Inventaris bekend (*Afb. 26*). Wel zijn in de omgeving verschillende CAI locaties bekend die een langdurige bewoning in het gebied aantonen, gaande van de steentijd tot de nieuwe tijd.

1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken, de bewaringstoestand en de wetenschappelijke waarde ervan en zijn relatie met het landschap. Verder wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze van deze werken en van de potentiële impact van deze werken op het bodemarchief.¹⁰

Gezien het onderzoeksgebied gelegen is in een zone met een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden, dient tevens bijzondere aandacht besteed te worden aan de bouwhistoriek in het gebied. Het gaat om een bureauonderzoek in een zone die vandaag gelegen is in de stadskern van Peer.

Volgende onderzoeksvragen dienen tijdens het bureauonderzoek behandeld te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische gegevens in het projectgebied?
- Welke informatie geven de gekende historische en iconografische gegevens van het projectgebied?
- Hoe is de evolutie van de historische bebouwing van het terrein?
- Wat is de geschiedenis van het landgebruik van het terrein?
- Wat zijn de gekende verstoringen (van de huidige verhardingen, riolering, allerhande leidingen, enz)? Hoe diep gaan deze verstoringen en over welke oppervlakte verspreiden ze zich?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande en gekende bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk? Indien ja, motiveer de keuze van de te gebruiken methode.

Randvoorwaarden:

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd voor het volledige onderzoeksgebied. Er zijn dan ook geen randvoorwaarden van toepassing.

1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen

De initiatiefnemer plant op een terrein, momenteel kadastraal gekend als Peer, Afd. 1, sectie F: perceel 192E, de afbraak en heropbouw van een bestaand pand tot een handelspand met één woongelegenheid (*afb. 3, BIJLAGE 5-9*). Tevens wordt de tuin heraangelegd en worden een berging met carport en parkeerplaatsen in het westen van het terrein voorzien.

¹⁰ CGP 2015, p. 48.

Afbraak van het bestaande pand, bijgebouwen, verhardingen en overkappingen

De bestaande bebouwing op het terrein (ca. 280 m²) wordt voorafgaand aan de werken afgebroken. Het hoofdgebouw (ca. 107 m²) is onderkelderd tot op een diepte van ca. 1,5 m onder het huidige maaiveld (ca. 2 m onder de afgewerkte vloer van het gelijkvloers, dat ca. 50 cm boven het maaiveldniveau t.h.v. de Markt ligt).¹¹ De achterbouw en de zuidelijke doorgang vanaf de straat naar de tuin (in totaal ca. 153 m²) zijn niet onderkelderd en vermoedelijk gefundeerd op een sleuvenfundering tot op een diepte van ca. 0,80 m onder het huidige maaiveld. Het bijgebouw in de tuin (ca. 20 m²) is vermoedelijk gefundeerd op een betonplaat tot op een diepte van ca. 35 cm onder het maaiveld. Bodemingrepen voor het verwijderen van de kelder en de funderingen van gebouwen in het oosten van het terrein zullen dus gaan tot op een diepte van ca. 1,5 m onder het maaiveld ter hoogte van de kelders en tot ca. 0,80 m onder het maaiveld ter hoogte van de overige bebouwing. In de tuinzone gaan bodemingrepen voor de sloop van het bijgebouw slechts tot op een diepte van ca. 0,35 m onder het maaiveld.

Ook het terras, de verhardingen en overkappingen (ca. 635 m²) ten westen en ten zuiden van de bestaande bebouwing worden afgebroken. Vermoedelijk zal deze afbraak bodemingrepen met zich meebrengen tot op een maximale diepte van ca. 0,35 m onder het huidige maaiveld.

De bodemingrepen snijden in principe enkel geroerde bodem aan, maar verstoring van het onderliggend bodemarchief kan niet uitgesloten worden.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Rooien van bomen en begroeiing

In het westen van het terrein wordt begroeiing gekapt. De verstoringsdiepte hierbij hangt af van de manier van verwijdering, welke op dit moment nog niet gekend is. Indien de stronken machinaal en compleet verwijderd zullen worden, kan een maximale verstoringsdiepte van 1,5 m verwacht worden. Indien de stronken enkel gefreesd worden, kan een verstoringsdiepte van 45 cm verwacht worden. De boom in de tuin blijft behouden.¹²

Heropbouw van het pand

Het bestaand pand zal heropgebouwd worden ter hoogte van het vroegere pand over een oppervlakte van ca. 245 m². Het type fundering van dit pand zal bepaald worden na de afbraak van het bestaande pand in overleg met de bevoegde ingenieur. Het pand zal hoogstwaarschijnlijk gefundeerd worden op volle grond of, mocht het nodig zijn, van een kruipkelder voorzien worden. Vermits de omliggende woningen ondiep onderkelderd zijn, zal er naar verwachting nooit dieper gefundeerd worden dan 1,50 m onder het maaiveld. Het ondergraven van naburige kelders is zeker af te raden.¹³ Er kan bijgevolg een maximale verstoringsdiepte tot ca. 1,5 m onder het maaiveld verwacht worden over de volledige oppervlakte van de kelder.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Bouw van de berging

In het westen van het terrein wordt een berging met carport gebouwd met een oppervlakte van ca. 48 m². Deze berging wordt gefundeerd op een vloerplaat in gewapend beton van ca. 35 cm dik, hetgeen ook de maximale verstoringdiepte is.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

¹¹ Schriftelijke communicatie met *Kathia Leen (Architecte)*.

¹² Schriftelijke communicatie met *Kathia Leen (Architecte)*.

¹³ Schriftelijke communicatie met *Kathia Leen (Architecte)*.

Verhardingen

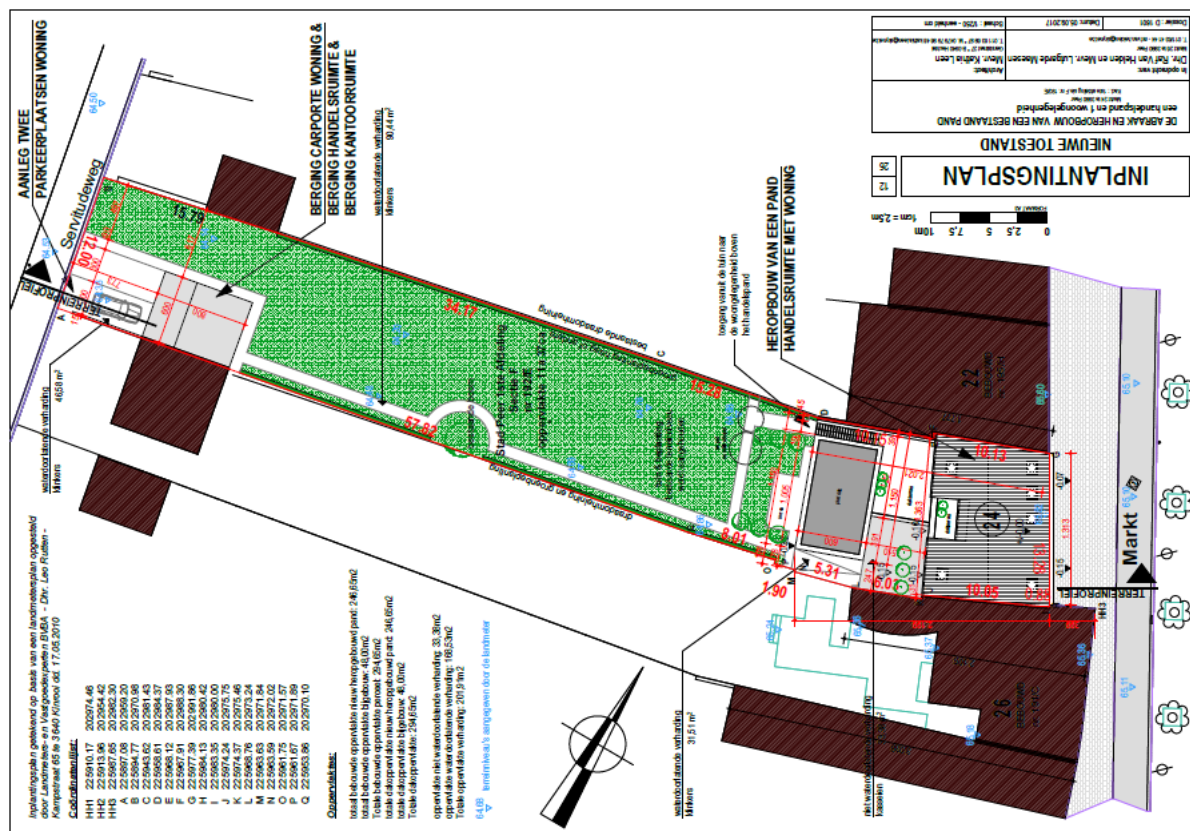
In de tuinzone worden in het westen parkeerplaatsen voorzien (46,58 m²) en in het zuiden en ten westen van de toekomstige bebouwing een tuinpad (90,44 m²) in waterdoorlatende verharding / klinkerverharding. In het oosten van het terrein wordt een terras (31,51 m²) in waterdoorlatende verharding / klinkers voorzien en een binnenkoer (33,38 m²) in niet waterdoorlatende verharding / kasseien. In totaal wordt zo een oppervlakte van 201,91 m² verhard. De bodemingrepen voor de aanleg van de verhardingen zijn beperkt tot op een diepte van ca. 0,35 m onder het huidige maaiveld.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Groenaanleg

De overige terreindelen worden ingezaaid met gazon. In het oosten van het terrein worden een negental bomen aangeplant ten zuiden en ten westen van de woning. Tevens wordt een draadomheining en groenbeplanting voorzien ter hoogte van de noordelijke en zuidelijke perceelgrenzen. Voor het aanleggen van het gazon worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien, vermits het bestaande terreinniveau behouden blijft. Ter hoogte van de vroegere verhardingen wordt hoogstens wat teelaarde aangevoerd. De plantputten voor de bomen in het oosten van het terrein en de bodemingrepen voor de groenbeplanting en de omheining in het zuiden en het noorden zullen een verstoringdiepte van maximaal ca. 0,80 m onder het maaiveld veroorzaken.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Afb. 3: Inplantingsplan (Bron: Kathia Leen, digitaal plan, dd 10/08/2017, aanmaatschaal 1.250, 2017F266).

Nutsleidingen

Ten westen van de nieuwbouw worden een regenwaterput (10 000 l) en een infiltratieput (7500 l) gegraven. De hoogte van de putten bedraagt ca. 2,40 m en geschat kan worden dat een zone van ca. 5,5 m x 3,5 m afgegraven

zal worden tot op een diepte van maximaal ca. 2,40 m.¹⁴ De regenwaterput kan eventueel aangesloten worden op een filterput of deze kan in de regenwaterput voorzien worden. Riolering wordt vlak ten westen en ten zuiden van de nieuwbouw aangelegd op een vermoedelijke diepte van ca. 1,20 m. Ter hoogte van de aansluitingen zijn diepere bodemingrepen mogelijk. Het regenwater ter hoogte van de tuinberging zal geïnfiltreerd worden in de grond, waardoor er van hieruit geen leidingen voorzien zijn.

Op funderingsniveau (maximaal 1,5 m onder het maaiveld) wordt een aardingslus voorzien. Verder worden nutsaansluitingen voorzien ter hoogte van de aansluiting met de Markt. Bodemingrepen voor de aansluiting van gas en drinkwater zullen in principe een diepte bereiken van ca. 0,80 m onder het maaiveld, glasvezelkabel ligt op geringe diepte (ca. 0,50 m).

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Werfzone

De werfzone zal zich volledig binnen het betrokken perceel bevinden. Hiervoor worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien.

1.5 Werkwijze, verloop en actoren

Hoewel het terrein in een zone met hoge densiteit aan bebouwing ligt, werden om een inzicht te bekomen in de landschappelijke context van het onderzoeksgebied de topografische kaart, de bodemkaart, de bodembedekkingskaart 2012, de quartair geologische kaart en de tertiair geologische kaart bestudeerd. Een geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd gezien deze voor dit gebied niet voorhanden is. De potentiële bodemerosiekaart per perceel 2017 werd niet in het bureauonderzoek weergegeven, vermits deze geen informatie gaf over het onderzoeksterrein of nabijgelegen percelen. De uit de voorgenoemde kaarten bekomen informatie werd aangevuld met de data uit het *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (AGIV)*. Al deze kaarten werden geraadpleegd via de website *Geopunt.be*. Ook werden de luchtfoto's die via *Geopunt.be (AGIV)* beschikbaar zijn, geraadpleegd.

Het *Geoportaal* werd geraadpleegd om een inzicht te krijgen in de reeds gekende archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied en zijn directe omgeving.¹⁵ Deze online inventaris, opgesteld door het *Agentschap Onroerend Erfgoed* van de Vlaamse Overheid, biedt een overzicht van alle tot nu toe gekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Verder werd gebruik gemaakt van verschillende publicaties die betreffende archeologische vondsten en uitgevoerde opgravingen in de omgeving verschenen.

Voor het recentere archeologische verleden van het studiegebied werden verschillende historische kaarten bestudeerd. Via de website *Geopunt.be* betreft het de *'Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden'* opgemaakt op initiatief van *Graaf de Ferraris (1770-1778)*, de *Atlas der Buurtwegen (1842)* en de *kaart van Vandermaelen (1846-1854)*. Deze kaarten werden geraadpleegd via *Geopunt.be*. De *Popp-kaart (1842-1879)* en de *Villaretkaart (1745-1748)* werden niet geraadpleegd gezien deze voor Peer niet voor handen zijn. Via de website *Cartesius.be* werden de topografische kaarten uit 1873, 1904, 1939, 1969, 1981 en 1989 opgemaakt door het *Nationaal Geografisch Instituut* en zijn voorgangers, geraadpleegd. Indien kaarten eenzelfde situatie weergaven als eerder opgestelde en afgebeelde kaarten, werden deze in het bureauonderzoek niet weergegeven.

Vermits het terrein in een zone met een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden ligt, werd bijkomend archiefonderzoek uitgevoerd. Kadastrale schetsen werden aangeleverd door *Kathia Leen*. In de *Provinciale Bibliotheek Hasselt* en de *Stedelijke Bibliotheek van Peer* werden meerdere boeken geconsulteerd (zie Bibliografie). Ook de *Gereduceerde en Primitieve kadasterkaart* (ca. 1850) werden geraadpleegd. Ook hiervan werden enkel relevante kaarten afgebeeld.

¹⁴ Schriftelijke communicatie met *Kathia Leen (Architecte)*.

¹⁵ <https://geo.onroerenderfgoed.be/> en <http://cai.onroerenderfgoed.be/>

De ligging van ondergrondse kabels en leidingen werd opgevraagd via het *Kabel en Leiding Informatie Portaal (KLIP)*. *Kathia Leen (Architecte)* bezorgde de tot nu gekende informatie over de geplande werken.

Een visuele terreininspectie werd niet uitgevoerd. Via de luchtfoto's, plannen en een fotografisch verslag (*BIJLAGE 4*), aangeleverd door de *Kathia Leen (Architecte)*, kon namelijk een beeld bekomen worden van de huidige inrichting en de gaafheid van het onderzoeksgebied.

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door *Thomas Himpe* en *Hanne De Langhe* van het archeologisch projectbureau *Aron bvba* en intern begeleid door *Petra Driesen* en *Elke Wesemael*.

2 . ASSESSMENT

2.1 Situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein, met een oppervlakte van ca. 1137 m², situeert zich in de historische stadskern van Peer en is kadastraal gekend als Peer, afd. 1, sectie F: perceel 192E. Het terrein wordt begrensd door de Markt in het oosten, aanpalende woonpercelen met een achterliggende tuin in het noorden en het zuiden en door een doodlopende steeg (servitudeweg) die uitkomt op de Kloosterstraat in het westen. Het terrein zelf wordt ingenomen door een leegstaand handelspand in het oosten met een verharde binnenkoer en een overdekt terras met een achterliggende tuin. Hierin ligt centraal een bijgebouw, in het zuiden een verharde oprit, in het noorden gazon en verspreid over het terrein een boom en hagen. (Afb. 4, orthofoto). Uit het fotografisch verslag (*BIJLAGE 4*) blijkt dat inmiddels de bomen in het westen van het terrein gekapt werden en bijkomende verhardingen in het westen en het zuiden van het terrein aangelegd zijn. De bodembedekkingskaart bevestigt de toestand zoals weergegeven op de orthofoto in grote mate.

De stad Peer situeert zich in het midden van de Limburgse Kempen. Samen met Hechtel-Eksel, Overpelt en Bree vormt Peer één van de meest noordelijk gelegen kernen op het Kempisch Plateau. Het reliëf rondom het onderzoeksterrein is getekend door verschillende insnijdingen die in N-Z richting elkaar regelmatig opvolgen. Hierdoor is de originele vlakte ingedeeld in convexe interfluviale rugplateaus met een zwak golvend reliëf (Afb. 5, DHM).¹⁶ Topografisch gezien is het terrein gelegen op een noordwestelijke uitloper van het Kempisch Plateau tussen de vallei van de Peerderloop (ca. 58 m TAW) in het noordoosten en de vallei van de Dommel (ca 60 m TAW) in het zuidwesten die respectievelijk op ca. 695 m ten noordoosten en ca. 650 m ten westen van het onderzoeksgebied stromen. Het terrein daalt licht af in westelijke richting van ca. 65 m TAW tegen de oostelijke bebouwing tot ca. 64,5 m TAW in het westen. Het terrein wordt echter gekenmerkt door antropogene hoogteverschillen, waaronder een ophoging ter hoogte van de oostelijke bebouwing tot op een hoogte van ca. 65,5 m TAW en ter hoogte van de inrit die iets hoger ligt dan de omliggende tuin. (Afb. 6-7, DHM & Hoogteprofiel).

Ter hoogte van het onderzoeksterrein bestaat het tertiaire substraat uit de *Formatie van Kasterlee* (Afb 8, *tertiaire kaart*). Deze formatie bestaat uit bleekgroene tot bruine fijne zanden die glimmers bevatten en glauconiethoudend zijn. In ontsluiting vertonen deze zanden een zeer fijne gelaagdheid door de afzetting in een rustige, ondiepe zee.¹⁷

Tot in het vroeg-pleistoceen stroomde de Maas vanuit Luik in oostelijke richting tot Aken. Hier mondde zij uit in de Rijn, die toen meer westwaarts stroomde. Toen de Maas in de Elsterijstijd (470.000 tot 420.000 jaar geleden) een massa puin uit de Ardennen te verwerken kreeg, verstopte de benedenloop van de Maas geleidelijk, totdat de rivier door haar noordelijke waterscheidingsrug brak en zich in de vlakte stortte. Al dit materiaal werd afgezet in een grote puinkegel, het huidige Kempisch Plateau. Afhankelijk van het zeeniveau hebben periodes van erosie en sedimentatie elkaar afgewisseld.¹⁸ In het pleistoceen en meer in het bijzonder in de Mindel-ijstijd werden de onderliggende tertiaire formaties (zie *infra*) overdekt met terrasafzettingen van de Maas en Rijn. Ter hoogte van het onderzoeksterrein situeren zich zo de Zanden van Lommel. Deze zanden zijn Rijnafzettingen die tijdens het laat-pleistoceen tot vroeg-pleistoceen gedeponneerd werden.¹⁹ De textuur van de zanden is middelmatig tot grof te noemen met zware mineralen, typisch voor Rijnafzettingen.²⁰

Tijdens het laat-pleistoceen werden dekzanden op deze terrasafzettingen gedeponneerd die op de grindhoudende materialen van de terrasformaties rusten.²¹ Deze dekzanden bestaan volgens de quartair geologische kaart ter hoogte van het onderzoeksterrein uit zanden van de *Formatie van Wildert*. Dit zijn geel tot geelgrijze, zwak-lemige eolische zanden die afgezet werden tijdens de Weichsel-ijstijd (Afb 9, *quartairprofieltypekaart*).

¹⁶ BAEYENS L. en SANDERS J. (1987), p. 13.

¹⁷ GULLENTOPS F., PAULISSEN E. EN VANDENBERGHE (2006), p. 24.

¹⁸ <http://www.rlkm.be/nl/hoge-kempen/erfgoed-databank/text/>

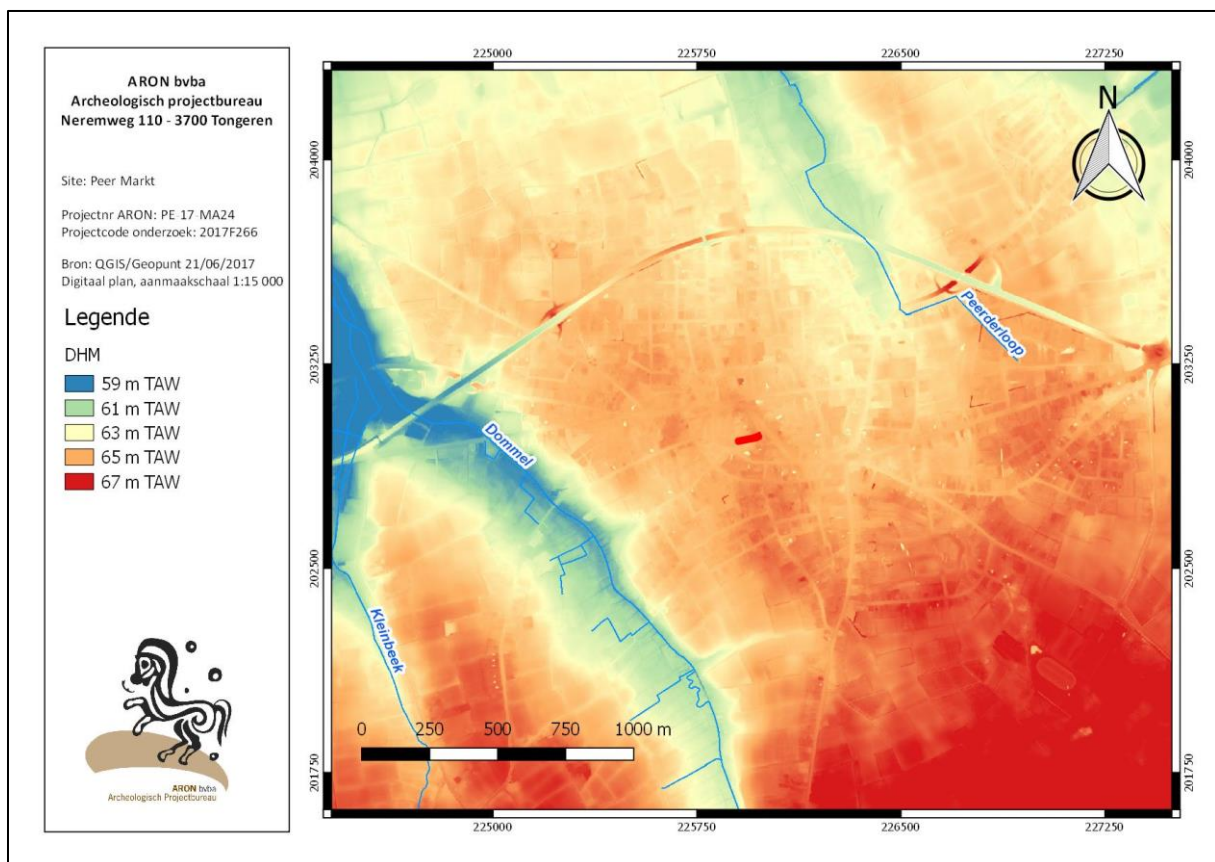
¹⁹ BAEYENS L. en SANDERS J. (1987), p. 16.

²⁰ GULLENTOPS F., PAULISSEN E. EN VANDENBERGHE (2006), p. 13.

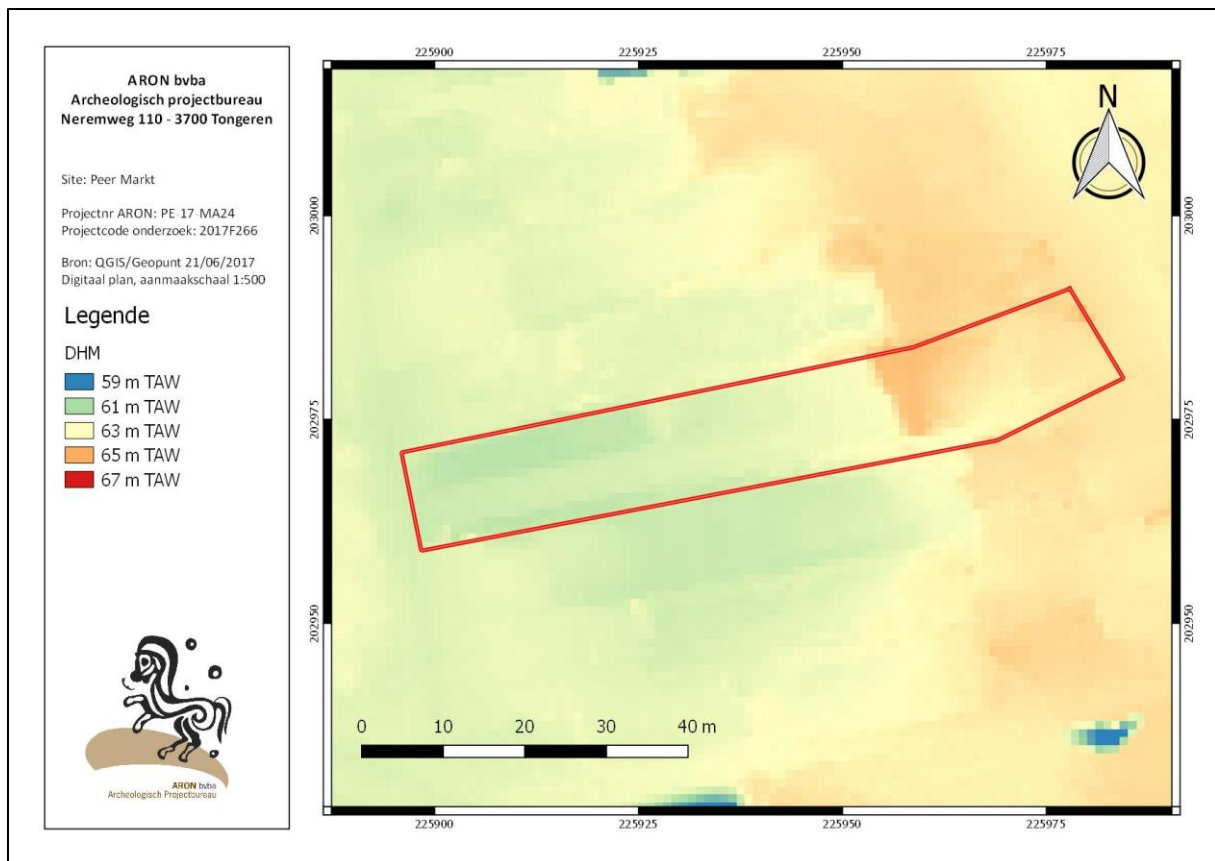
²¹ BAEYENS L. en SANDERS J. (1987), p. 17.

Afb. 4: Kleurenorthofoto met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood)

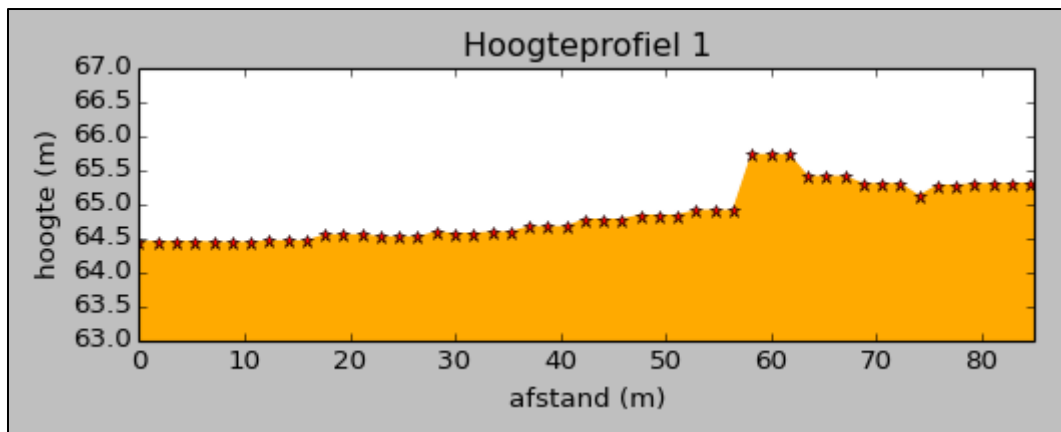
Afb. 5: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood

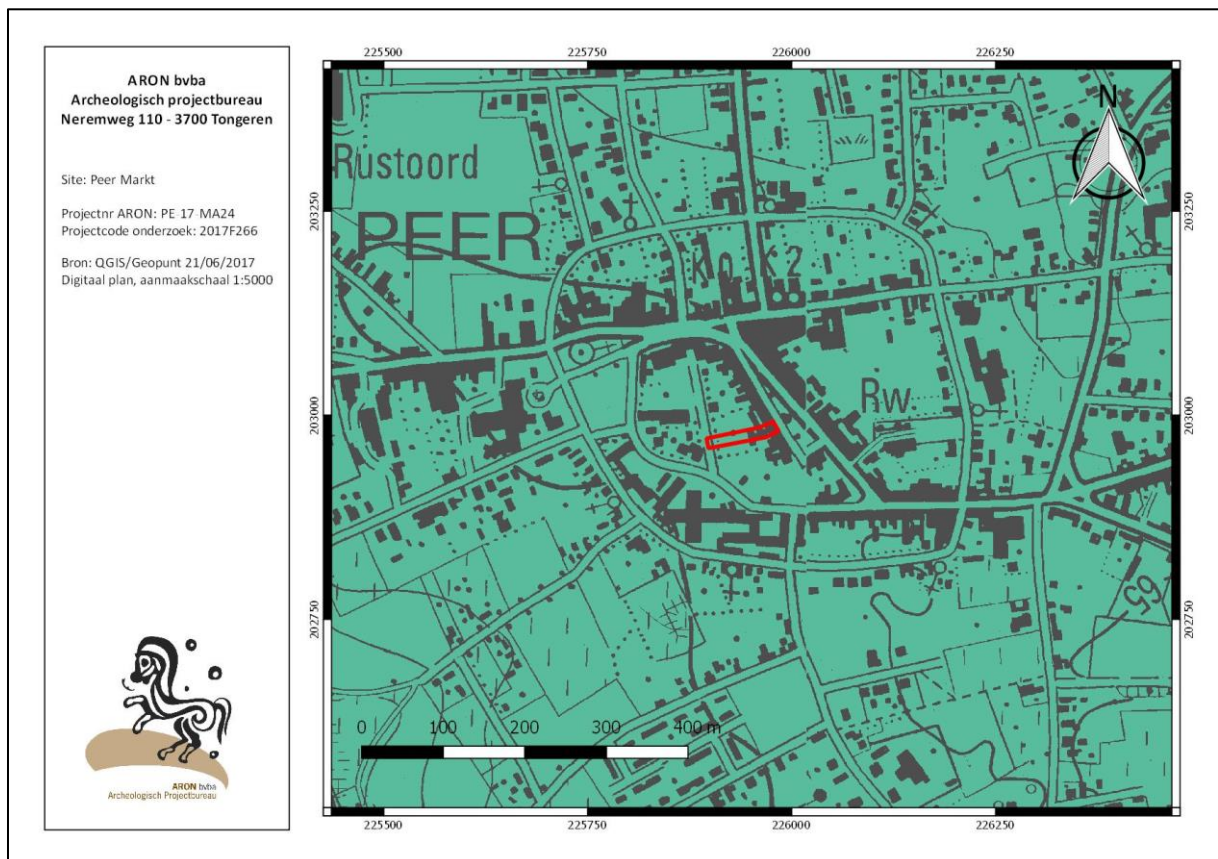
Afb. 6: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood

Afb. 7.1.: Kadasterplan met aanduiding van het hoogteprofiel van het onderzoeksterrein (rood).

Afb. 7.2.: Hoogteprofiel van het onderzoeksterrein.

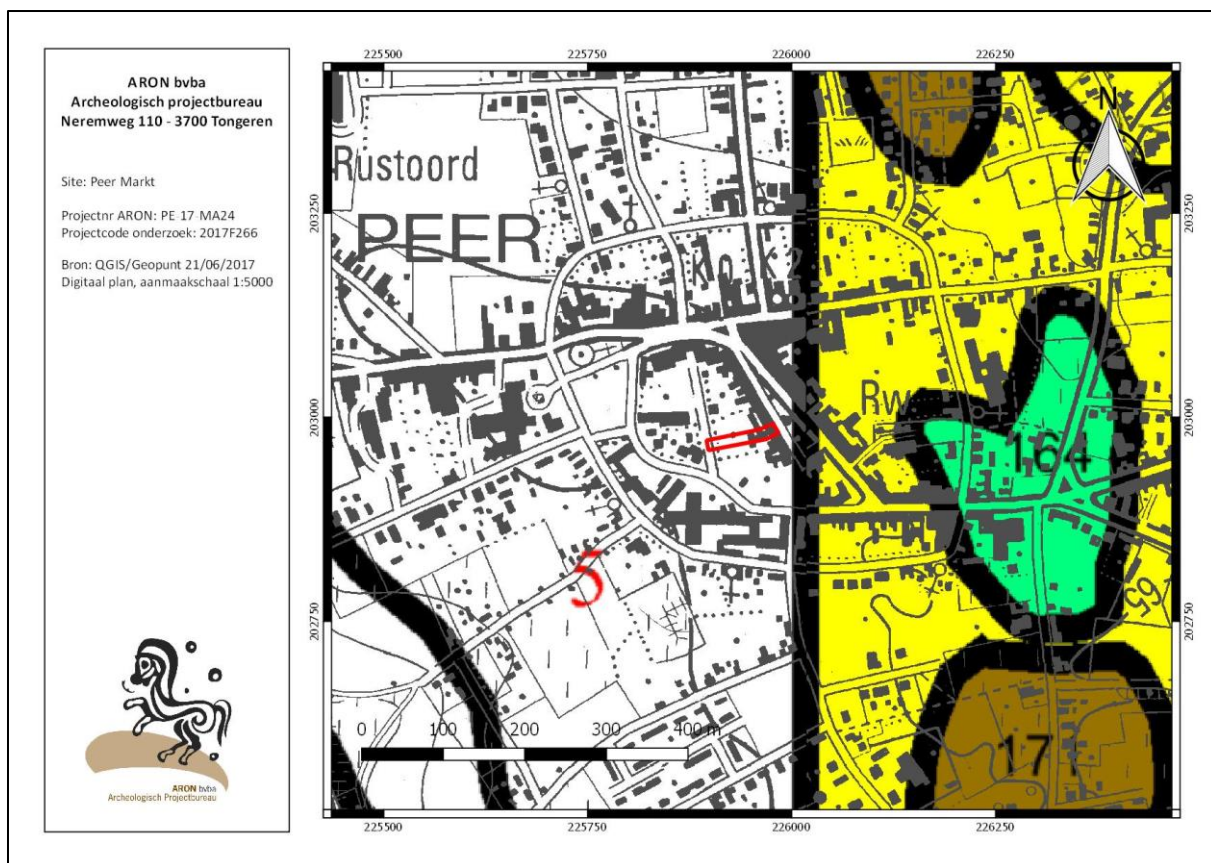
Afb. 8: Uittreksel tertiaire kaart en met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood (groen: Formatie van Kasterlee).

Lokaal kan er grintbijmenging vastgesteld worden door cryoturbaties. Het pakket is veelal tussen de 1 en 4 m dik. Deze zanden zijn doorgaans fijner dan de fluviatiele en herwerkte zanden.²²

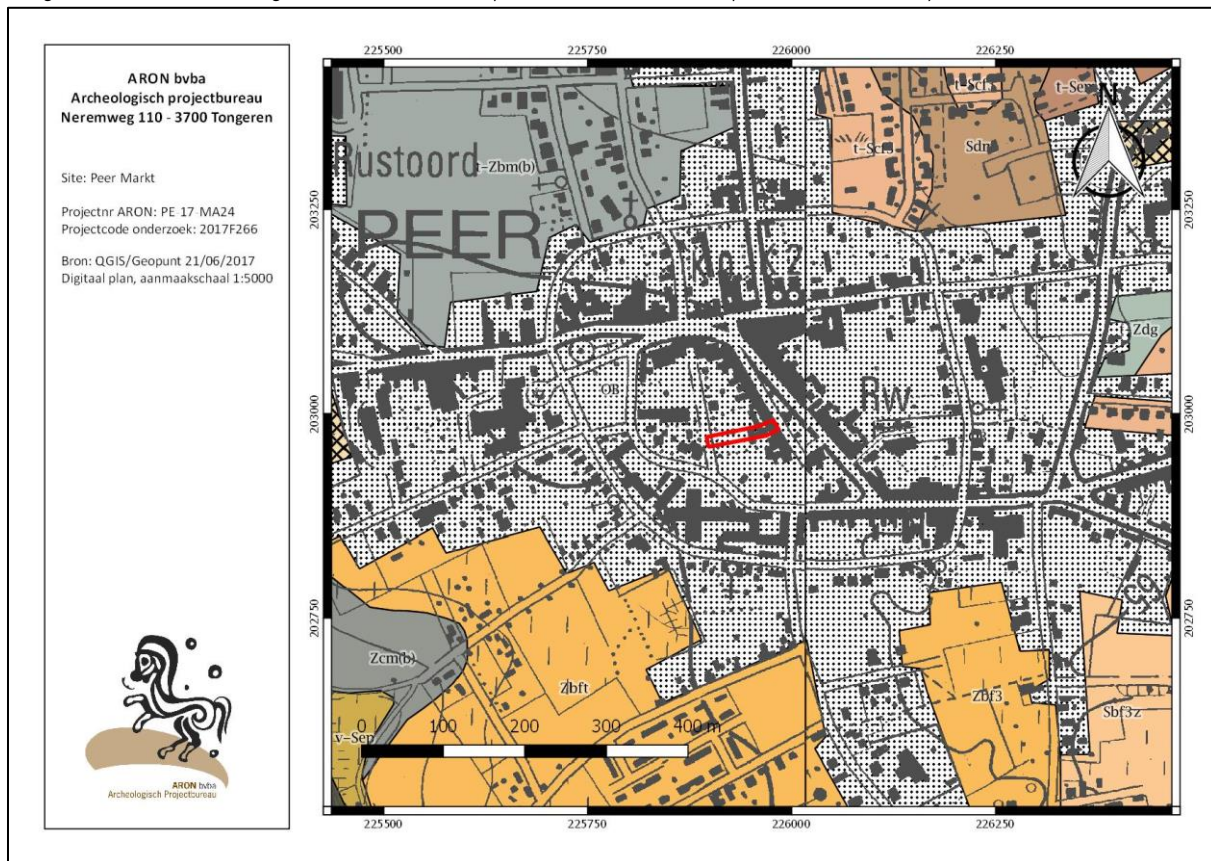
Volgens de bodemkaart (Afb. 10) wordt het terrein door een OB-bodem gekenmerkt, zijnde een bodem waarvan het oorspronkelijk bodemprofiel door ingrijpen van de mens (bebouwing) geheel of gedeeltelijk verstoord is. In de wijdere omgeving worden zandbodems (Z..) en lemig zandbodems gekarteerd (S..). De bodems die hier gekarteerd zijn kunnen een idee geven van de oorspronkelijk aanwezige bodems ter hoogte van het onderzoeksgebied.

Rondom de stad worden voornamelijk droge tot matig droge zandbodems (cfr. t-Zbm(b)-, Zbft-, t-Zbf3, Zbf3-, t-Zcf3 en Zcm(b)-bodems) tot lemige zandbodems (t-Scf3, t-Sdc3, Sbf3z-, Sdm- en tSem-bodems) aangeduid.

²² GULLENTOPS F., PAULISSEN E. EN VANDENBERGHE (2006), p. 15.

Afb. 9: Uittreksel Quartair profieltypekaart kaartblad 17: Mol en kaartblad 18: Maaseik met afbakening van het onderzoeksterrein in het rood (Geel / 5 (wit): Formatie van Wildert op Zanden van Lommel; Blauwgroen: Lommel zanden; kakigroen: Formatie van Singraven: beekalluvium op Formatie van Wildert op Zutendaal Grinden).

Afb. 10: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksterrein in het rood.

Op een terrein op slechts ca. 60 m ten zuidoosten van het huidige onderzoeksterrein, eveneens gelegen aan de Markt en qua historisch grondgebruik vergelijkbaar met het huidige terrein, werd in het voorjaar van 2017 een proefsleuven- en proefputtenonderzoek uitgevoerd door *Aron bvba* waarbij de bodemopbouw in het centrum van Peer bestudeerd kon worden. Uit dit onderzoek bleek dat het terreindeel dat in het verleden bebouwd was, verstoord was tot op een diepte van minimaal 0,90 m onder het maaiveld. In het terreindeel dat historisch gezien steeds als tuinzone in gebruik was, werd een ca. 110 cm dikke antropogene Ap-horizont aangetroffen, bestaande uit 2 lagen. Hieronder was een moederbodem van lichtgrijs lemig zand bewaard.²³

Op het huidige onderzoeksterrein kan gezien de nabije ligging in een gelijkaardige context, mogelijk een gelijkaardige bodemopbouw voorkomen. Vermoedelijk zijn in het oostelijke bebouwde deel van het terrein OB-bodems aanwezig. In de westelijke tuinzone zouden bodems met een dikke antropogene Ap-horizont kunnen voorkomen. Bodems met een dikke antropogene Ap-horizont worden ook gekarteerd ten noordwesten en ten zuidwesten van het centrum van Peer (t-Zbm(b)-en Zcm(b)-bodems).

Deze bodems zijn ontstaan doordat heideplaggen doordrenkt met mest uit de stallen werden aangevoerd om de schrale zandgronden vruchtbaarder te maken. Op die manier ontstond na verloop van eeuwen een dik pakket van aangevoerde plaggen, dat het mogelijk aanwezige bodemarchief kan behoeden voor verstoring. Substraat 't-...' en variatie van de profielontwikkeling '...(b)' geven het voorkomen van een bruinachtige bovengrond en een grindsubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20-125 cm) aan. Een Sdm- en Sem-bodem, aangeduid ten noordoosten van de stad, betreft een hydromorfe tot sterk hydromorfe plaggenbodem met lemig zandstructuur en komt voor in de nabijheid van de Peerderloop. Ook deze gronden werden vanaf de late middeleeuwen in cultuur gebracht.

2.2 Historische situering

2.2.1 Beknopte historiek van Peer

In het testament van Sint-Willebrord (725) duikt de naam Peer voor de eerste maal op als *Pedero* en komt vervolgens in de documenten als volgt voor: 1055/1082, 1107 *Pire*; 1108/1138 *Pire*, *Pirges*, *Pirgis*; 1161, 1178 *Pyra*; 1253 *Perhe*; 1280 *Peres*; 1254 en later *Pere*; 1370 *Peer*. Deze varianten van de naam Peer zouden volgens meerdere auteurs teruggaan op het Latijnse *Pirgus* en het Oud-Franse *pierge*: 'verharde weg'. Ten noord-westen van Peer, langs het gehucht De Winner onder Eksel, liep immers de oude Diesterse baan, langs waar kooplieden van Noord-Brabant hun kudde schapen naar de markten van Diest en Leuven voerden.

De naam gaat volgens anderen terug op het Middelnederlandse *perre* of *parre*, wat perk of park betekende. Peer ontstond immers als omheinde, beveiligde of versterkte plaats in een woeste en onveilige streek.²⁴

Peer was waarschijnlijk in de vroege middeleeuwen het centrum van een groot Frankisch domein, zeer waarschijnlijk van de Pippini. De vorm van het driehoekige, langgerekte marktplein doet vermoeden dat het terrein gebruikt werd als vesting van Frankische en Merovingische veetelers. Peer is op deze manier vermoedelijk ontstaan in de 5de/6de eeuw als een agrarisch centrum van enkele Germaanse families aan de bovenloop van de Dommel.²⁵ Het Frankische domein ging in de 8ste eeuw, als een vrome schenking, over naar de abdij van Sint-Truiden. De graven van Loon, die voogden waren over de Kempense abdijgoederen, palmden het domein en de heerlijke rechten na verloop van tijd in, zodat Peer een Loonse heerlijkheid werd.²⁶ Waarschijnlijk was het domein van Peer reeds in de 13de eeuw in het bezit van de Loonse graven: een oorkonde van 1259 laat immers veronderstellen dat Peer reeds toebehoorde aan de graaf van Loon. Het is bekend dat deze sinds 1190 voogd of beschermheer was van de abdij van Sint-Truiden en zich verrijkt zou hebben ten koste van de abdij.²⁷

²³ HOEBRECKX M. EA (2017), 46.

²⁴ STINISSEN (1998), p. 21.

²⁵ DIRIKEN (1992), p. 13.

²⁶ GERITS (1989), p. 171.

²⁷ STINISSEN (1998), p. 21.

Op hun beurt gaven de graven van Loon de heerlijkheid in leen aan de familie van der Marck.²⁸ Later was de heerlijkheid Peer achtereenvolgens in het bezit van de familie de Brimeu (1473), een bastaardtak van het huis van Bourgondië (1500-37), de families van Gavere-Diepenbeek (1537-1602), van Gavere-Fresin (1602-92), van Gavere-Aiseau en Arberg-Valengin (1692-1795). In 1623 werd Peer tot graafschap verheven, toen P.E. van Gavere bij een oorkonde door keizer Ferdinand II van Beieren tot graaf werd bevorderd.²⁹

De economische bedrijvigheid van de inwoners van Peer was hoofdzakelijk agrarisch gericht. Vanaf het begin van de 16de eeuw en ongetwijfeld reeds vroeger bestond er in Peer een georganiseerd marktwezen. Op het vlak van de ambachtelijke bedrijvigheid moeten naast de lakennijverheid ook de leder- en koperbewerking worden vermeld.³⁰ Door deze activiteiten groeide het marktplein uit tot een commerciële en sociale ontmoetingsplaats.³¹ Ondanks het feit dat Peer in de 14de tot de 16de eeuw enig belang had als regionaal marktcentrum van wol- en lakennijverheid verviel het stadje in de 16de-17de eeuw tot een gewoon dorp, waar landbouw de hoofdbezigheid was. De talrijke stadsboerderijen, die in de 17de-18de eeuw in het stadscentrum werden opgericht, zijn daarvan een sprekend bewijs. Het afremmen van de economische opgang van Peer moet zeker in verband worden gebracht met opeenvolgende militaire bezettingen en verwoestingen, o.a. in 1483, 1599, 1648 en 1654.³²

Na de brandrampen van 1654 en 1700 verving men de houten huizen stelselmatig door stenen woningen. De Franse Revolutie en het dictatoriale optreden van Napoleon bewerkstelligden een grondige reorganisatie van de samenleving en de instellingen. Het ambachts- en gildewezen werd afgeschaft, de religieuze instellingen werden opgeheven en de kerkelijke goederen openbaar verkocht. Peer werd een kantonhoofdplaats in het departement Nedermaas.³³

Historische schets van de Markt

De Markt is een breder driehoekig uitlopende straat die eertijds een dries vormde. De oudste driesnederzettingen ontstonden tijdens de Frankisch-Merovingische tijd, te situeren in de 5de tot de 7de eeuw.³⁴ Een dries was eertijds een verzamel- en drenkplaats voor het vee, vooral tijdens de nacht en dreigend gevaar. Kenmerkend is de driehoekige vorm. De dries in Peer bleef door de eeuwen heen in oppervlakte en omvang bewaard in het huidige stadsbeeld. Tot het midden van de 18de eeuw waren er op dit trechtervormige plein drenkplaatsen en poelen gesitueerd. Dan werden ze om hygiënische redenen gedicht en vervangen door waterpompen. De centrale poel verdween in 1767. Toch blijft tot op heden het agrarisch verleden van het marktplein zichtbaar door de aanwezigheid van diverse schuurpoorten en gerenoveerde stadsboerderijen.³⁵

2.2.2. Beknopte geschiedenis van het onderzoeksterrein

Historische bronnen

Al in 1668 vermelden de historische bronnen een pand op perceel 192 van het kadasterplan van 1845. Een deel van het huis, genaamd 'De rode Haan', en hof wordt op dat moment verkocht door de familie Dolemans aan Aert Paep Fredericx. Achtereenvolgens kwam het huis en hof in bezit van de families Comans (1685), Peelenders (1699), drossaard Van de Cruys (1735), E.H. Caspar Smeets (1737), Peeter Dries en Matthijs Van Bun (1769). Het pand, heden nog met aantoonbare of mogelijk oude kern, voorzien van een gecementeerd zuidelijk aandak, werd in de loop van de 19de en 20ste eeuw volledig aangepast.³⁶

²⁸ GERITS (1989), p. 171.

²⁹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/122073>

³⁰ CARMANS s.d., p. 254.

³¹ DIRIKEN (1992), p. 115-116.

³² CARMANS s.d., p. 254.

³³ DIRIKEN (1992), p. 13-14.

³⁴ DIRIKEN (1992), p. 23.

³⁵ Vroeger beperkte de benaming Markt zich enkel tot het driehoekige plein en werd de zuidoostelijke uitloper, die momenteel ook als Markt gekend is, bij de Oudestraat gerekend.

³⁶ STINISSEN J. (1998), p. 102.

Cartografische bronnen

De oudste bekende iconografische bron van Peer betreft een gravure van *Robert Peril* uit de 16de eeuw (Afb. 11). Deze gravure geeft een schetsmatige weergave van het panorama van de stad Peer. Aangezien het niet de bedoeling was een volledig getrouwe weergave van de werkelijkheid te schetsen, dient deze prent met enige voorzichtigheid bekeken te worden. De stad wordt door een stadsmuur omweld, drie - mogelijk vier poorten - geven toegang tot de stad. Deze wordt ingenomen door een kerk, een ommuurd hof met een huis met een toren, een halle en enkele kleinere huizen. Over het onderzoeksterrein kan geen duidelijke informatie afgeleid worden van deze gravure.

Ook een *plattegrond van de stad Peer* (Afb. 12), die op het einde van de 17de eeuw werd opgetekend door landmeter *L. Warnouts*, geeft een schematisch beeld van de stad Peer. Het omwalde stadscentrum was toegankelijk langs drie poorten: de *Kerck Poort* situeert zich aan de kerk in het westen van de stad, de *Nieuw Poort* en *Oude Poort* geven toegang tot de stad in het oosten en zuidoosten. Over het onderzoeksterrein is ook op deze kaart weinig informatie beschikbaar, vermits bebouwing binnen de stadskern – met uitzondering van de kerk – niet wordt aangeduid.

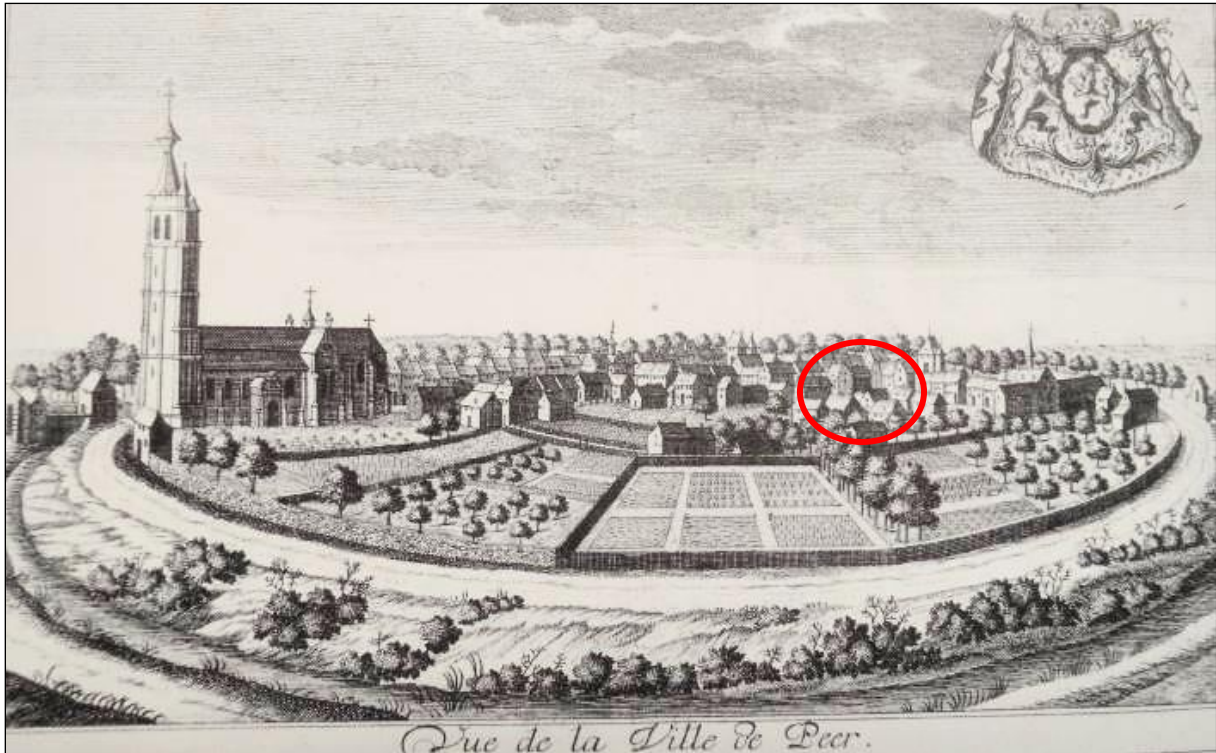

Boven: Afb. 11: Panorama van Peer, gravure door Robert Peril (16de eeuw) (Bron: Carmans s.d., p. 255 en Gerits 1989, p. 172).

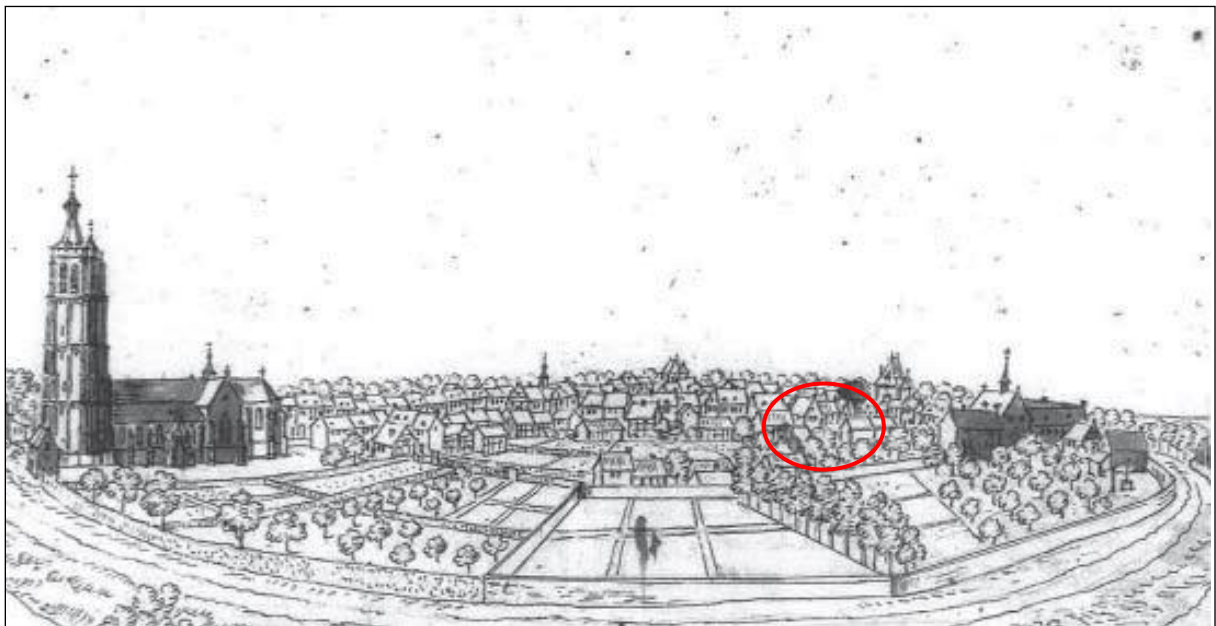

Links: Afb. 12: Plattegrond van de stad Peer, getekend door landmeter Lambert Warnouts (1697) (Bron: Carmans s.d., p. 255 en Gerits 1989, p. 178).

Op een *panorama van Peer* (ca. 1730) door *Remacle Le Loup* (Afb. 13), wordt de kerk van Sint-Trudo duidelijk afgebeeld langs de Kerkepoort. Het noordelijke en centrale deel van de stad is bebouwd, het westelijk deel van het gebied binnen de stadswal wordt ingenomen door tuinen, akkers en boomgaarden. Een kopergravure uit 1744, naar een pentekening van *Remacle le Loup*, geeft een vergelijkbaar beeld (Afb. 14). Het onderzoeksterrein lijkt op de rand van de bebouwde zone van de markt te liggen.

Afb. 13: Pentekening van Remacle Le Loup (ca. 1730) met schematische aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Bron: Carmans s.d., p. 255 en Gerits 1989, p. 173).

Afb. 14: Gezicht op de stad Peer. Kopergravure, naar de pentekening van Remacle Le Loup met schematische aanduiding van het onderzoeksgebied in het rood, 1744. (Bron: Carmans s.d., p. 255 en Gerits 1989, p. 173).

Op de *Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden*, opgenomen op initiatief van *graaf de Ferraris (1771-1778)*, Afb. 15) vertoont het stratenpatroon dezelfde kenmerken als het huidige stratenpatroon. De Markt situeert zich met zijn driehoekige vorm in het centrum van de stad, waarvan de stadsversterking opgebouwd is uit een natte gracht en een dubbele aarden wal. De vesten zijn aan de buitenkant met bomen omzoomd. Een stadsmuur is niet aanwezig. De stadskern wordt door verschillende tuinen ingenomen. De bebouwing langs de straten is reeds quasi aaneengesloten. Enkel de westkant van de zuidoostelijke uitloper van de Markt is nog onbebouwd.

Het onderzoeksterrein kan op deze kaart vrij schematisch ten westen van de Markt gesitueerd worden. Het terrein is bebouwd aan de oostzijde, ter hoogte van de Markt, met een L-vormige gebouw dat aansluit op het gebouw ten noorden van het onderzoeksterrein. In het zuidoosten van het terrein is een smalle doorgang naar de Markt zichtbaar. Ten westen van het gebouw aan de Markt is een open binnenplaats zichtbaar waarachter een tuin omzoomd met hagen gekarteerd is.

Het stratenpatroon en de vorm van de stad, zoals ze afgebakend was door de omwalling, veranderde in de loop der tijd nauwelijks. Dit wordt duidelijk op de meer getrouwe stadskarten, die vanaf de tweede helft van de 18de eeuw opgemaakt werden. Een overzicht van deze kaarten, met hun belangrijkste aanduidingen in het onderzoeksgebied, wordt hieronder gegeven.

Op de *Atlas der Buurtwegen (1845, Afb. 16)* wordt het onderzoeksterrein nog steeds ingenomen door bebouwing aan de marktzijde met in het zuidoosten een doorgang van de Markt in het oosten naar de binnenkoer achter de woning. De aanwezige L-vormige bebouwing is op deze kaart anders georiënteerd dan op de *Ferrariskaart* en ten westen ervan ligt een bijgebouw, vermoedelijk een koetshuis. Op de *Ferrariskaart* stond vlak ten zuiden van het terrein een gelijkaardig bijgebouw gekarteerd dat mogelijk ditzelfde bijgebouw voorstelt. De *Ferrariskaart* is echter een vrij schematische weergave van de werkelijkheid, waardoor het moeilijk is om de bouwevolutie tussen het einde van de 17de eeuw en het begin van de 18de eeuw exact in beeld te brengen. De huidige percelering is al goed herkenbaar op de kaart uit de *Atlas der Buurtwegen*. De doodlopende servitutenweg die momenteel nog steeds de westelijke grens van het onderzoeksterrein vormt, is voor het eerst zichtbaar in de vorm van een dunne perceelstrook.

De *Primitieve kadasterkaart (Afb. 17)* (ca. 1850) geeft eenzelfde, iets gedetailleerdere situatie voor het onderzoeksterrein weer.

Op de *Vandermaelenkaart (1846-1854) (Afb. 18)* lijkt het koetshuis verdwenen, maar gezien dit op latere kaarten terug zichtbaar is, was het in werkelijkheid vermoedelijk nog aanwezig op het terrein. Het woonhuis in het oosten van het terrein is vereenvoudigd als een rechthoek gekarteerd. Er worden in het stadscentrum verschillende leerlooierijen (*tannerie*) weergegeven aan de overkant van de Markt, ten oosten van het onderzoeksterrein. Het gebied ten zuidwesten van het onderzoeksterrein tussen de Kloosterstraat en de Zuidervest wordt ingenomen door nat grasland.

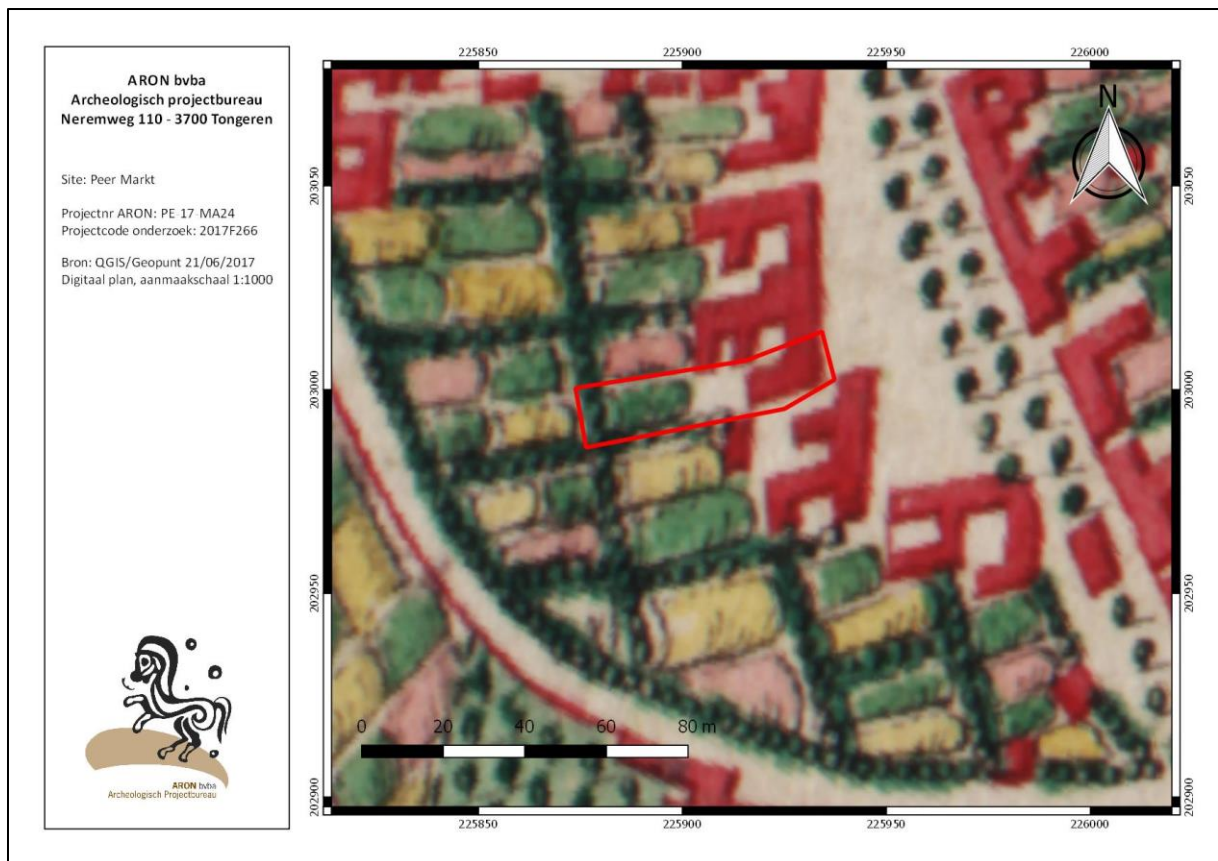
Kadasterschets 57 (1869, Afb. 19) geeft meer gedetailleerde informatie over het onderzoeksterrein weer. De plattegrond van het woonhuis blijkt onveranderd gebleven sinds 1850 en ook het bijgebouw / koetshuis wordt op deze schets gekarteerd, hetgeen bevestigt dat het nog aanwezig was op het terrein.

Op de *topografische kaart van 1873 (Afb. 20)* wordt het bijgebouw opnieuw niet afgebeeld. De bebouwing langs de Markt is vaag gekarteerd als een oranje vlek. De zuidoostelijke doorgang van de Markt naar de binnenplaats is nog altijd aanwezig.

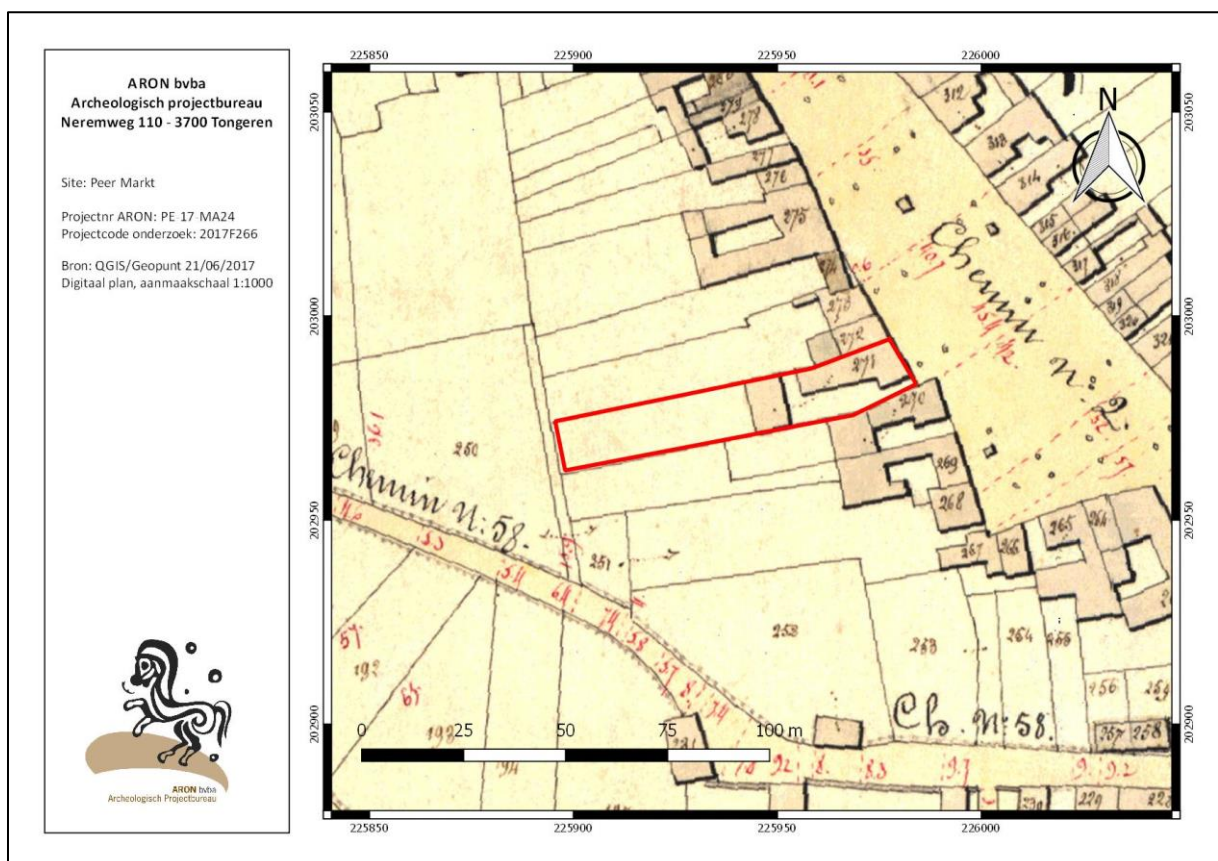
Uit *Kadasterschets 44 (Afb. 21)* blijkt dat deze doorgang omstreeks 1875 overdekt werd (of verdween) door een zuidelijke uitbreiding van het woonhuis. Het bijgebouw / koetshuis is nog steeds duidelijk gekarteerd.

Omstreeks 1882 werd het hoofdgebouw verbonden met het bijgebouw, zoals op *Kadasterschets 27 (Afb. 22)* zichtbaar is.

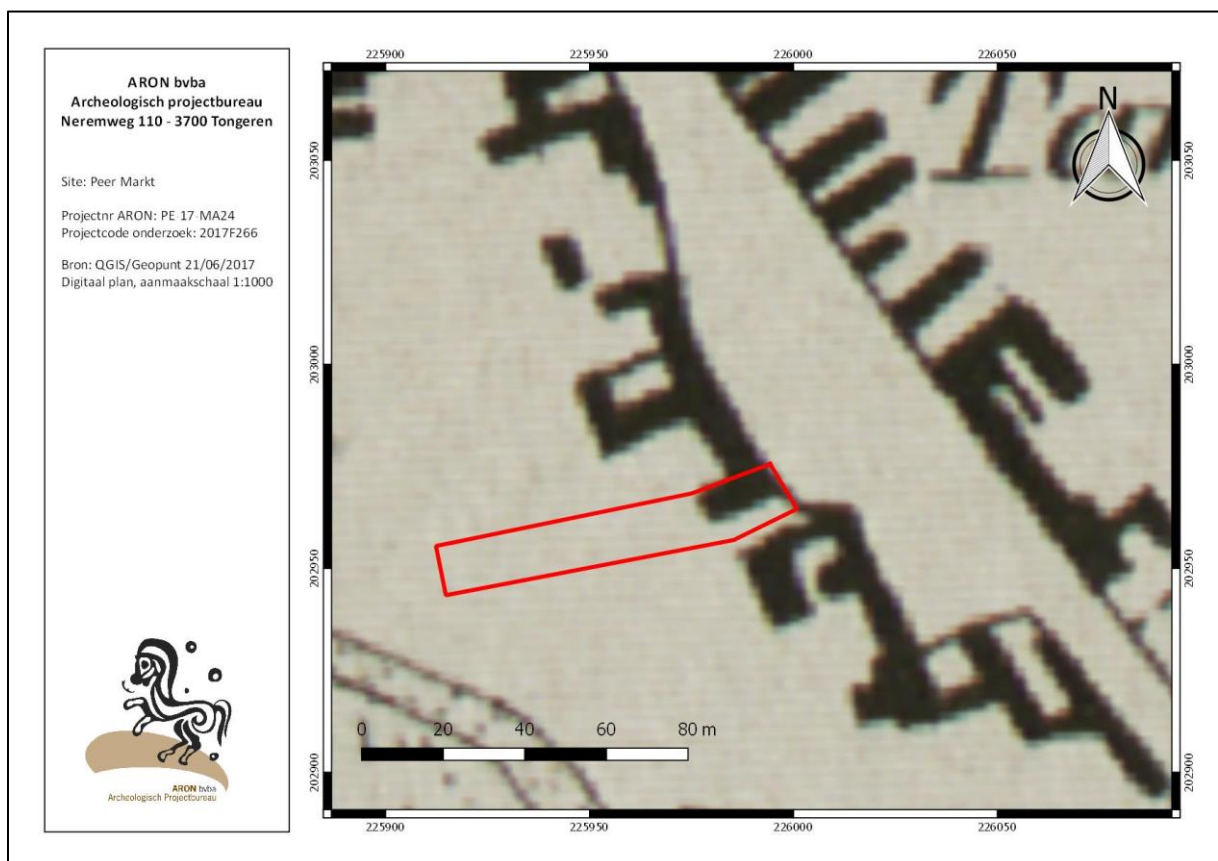
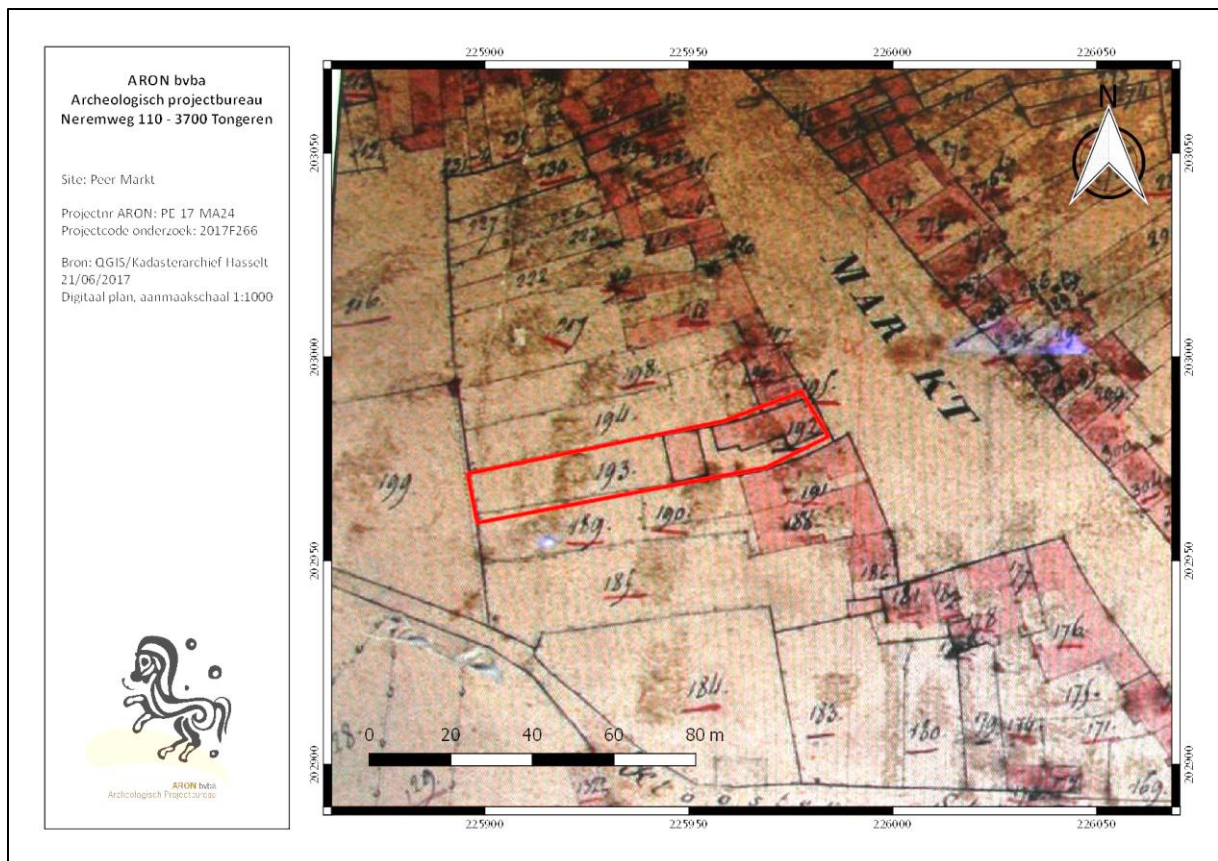
Op de *topografische kaart van 1904* is het bijgebouw opnieuw afzonderlijk gekarteerd, hetgeen erop wijst dat de gekarteerde bebouwing op de topografische kaarten weinig accuraat is. Er is wel een aaneengesloten bebouwing zichtbaar langs de Markt (*Afb. 23*).

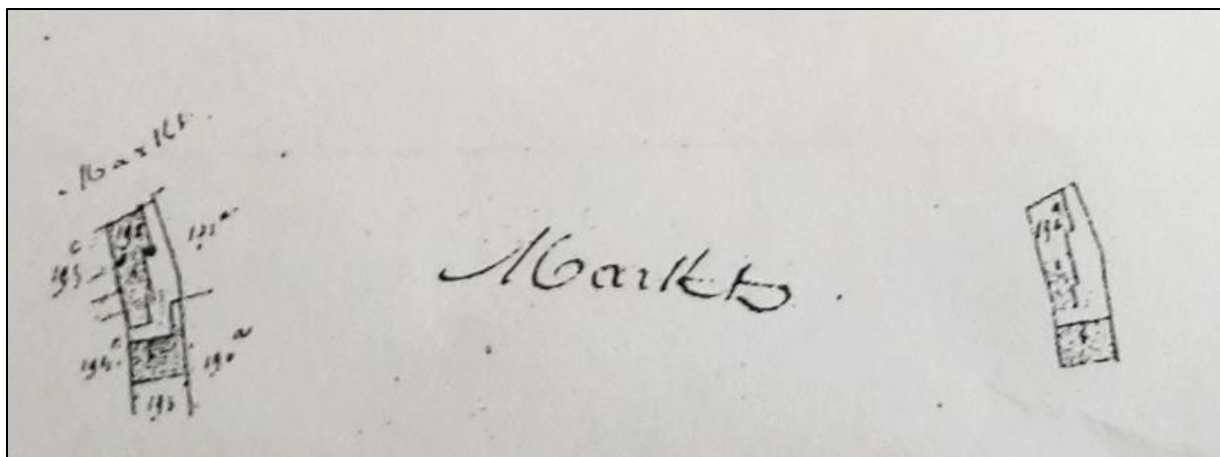

Afb. 15: Detail uit de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgesteld door Graaf de Ferraris (1771-1778) met situering van het onderzoeksterrein (rood).

Afb. 16: Atlas van de Buurtwegen (ca. 1841) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood).

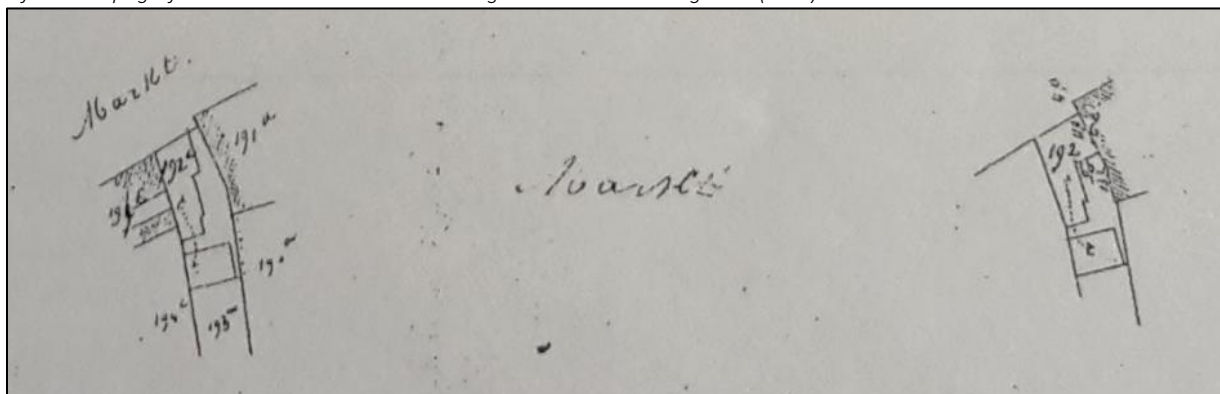

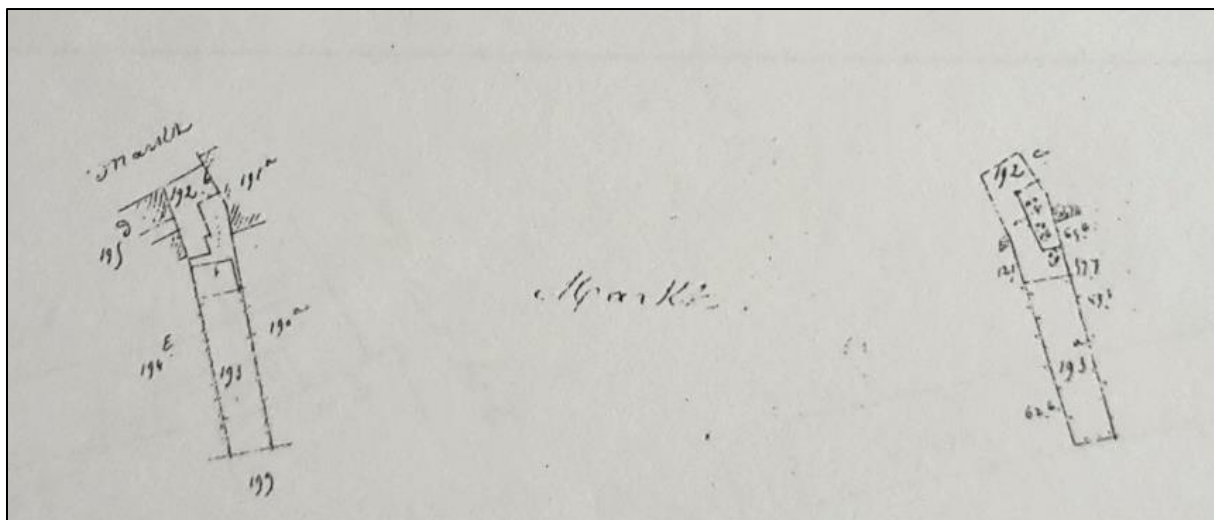
Afb. 19: Kadasterschets 56 (1869) (Bron: K. Leen/Kadasterarchief, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaakschaal onbekend, 2017F266).

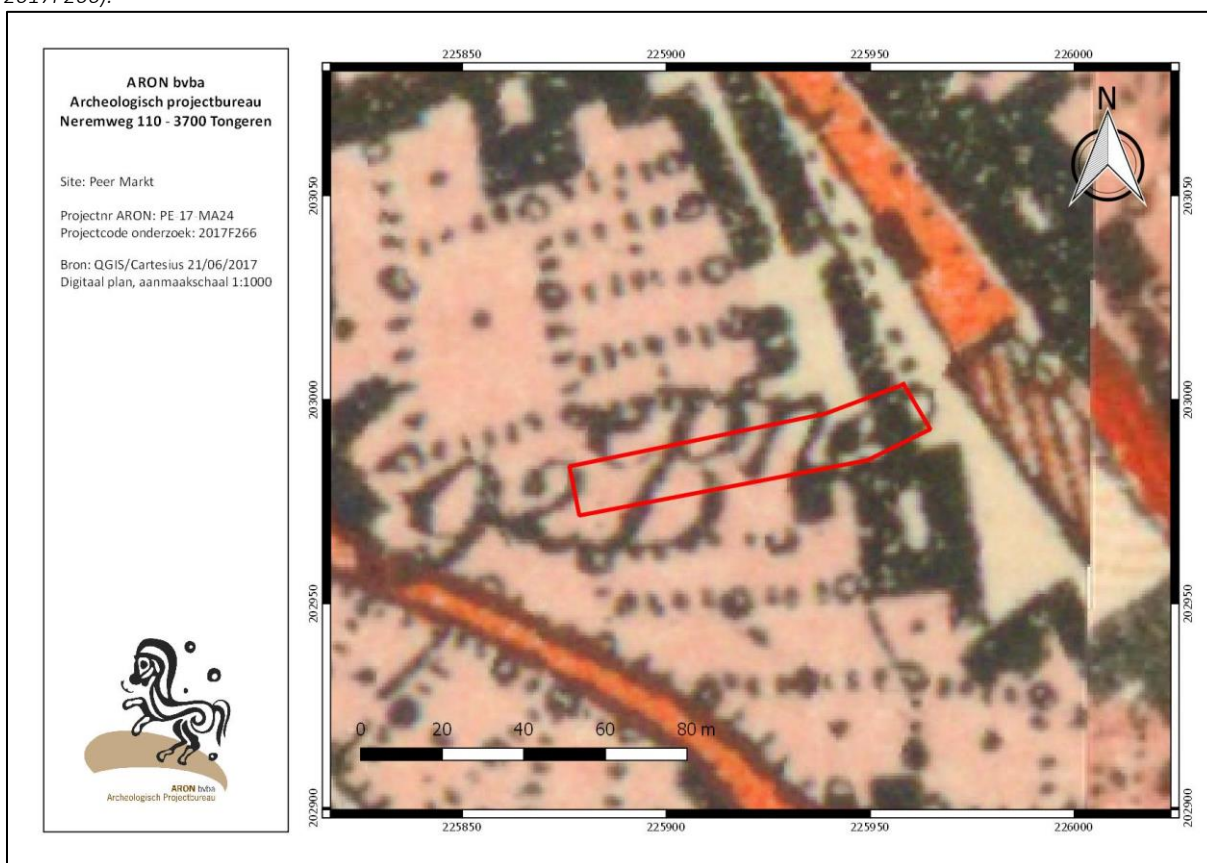
Afb. 20: Topografische kaart uit 1873 met situering van het onderzoeksgebied (rood).

Afb. 21: Kadasterschets 44 (1875) (Bron: K. Leen/Kadasterarchief, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaakschaal onbekend, 2017F266).

Afb. 22: Kadasterschets 27 (1882) (Bron: K. Leen/Kadasterarchief, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaakschaal onbekend, 2017F266).

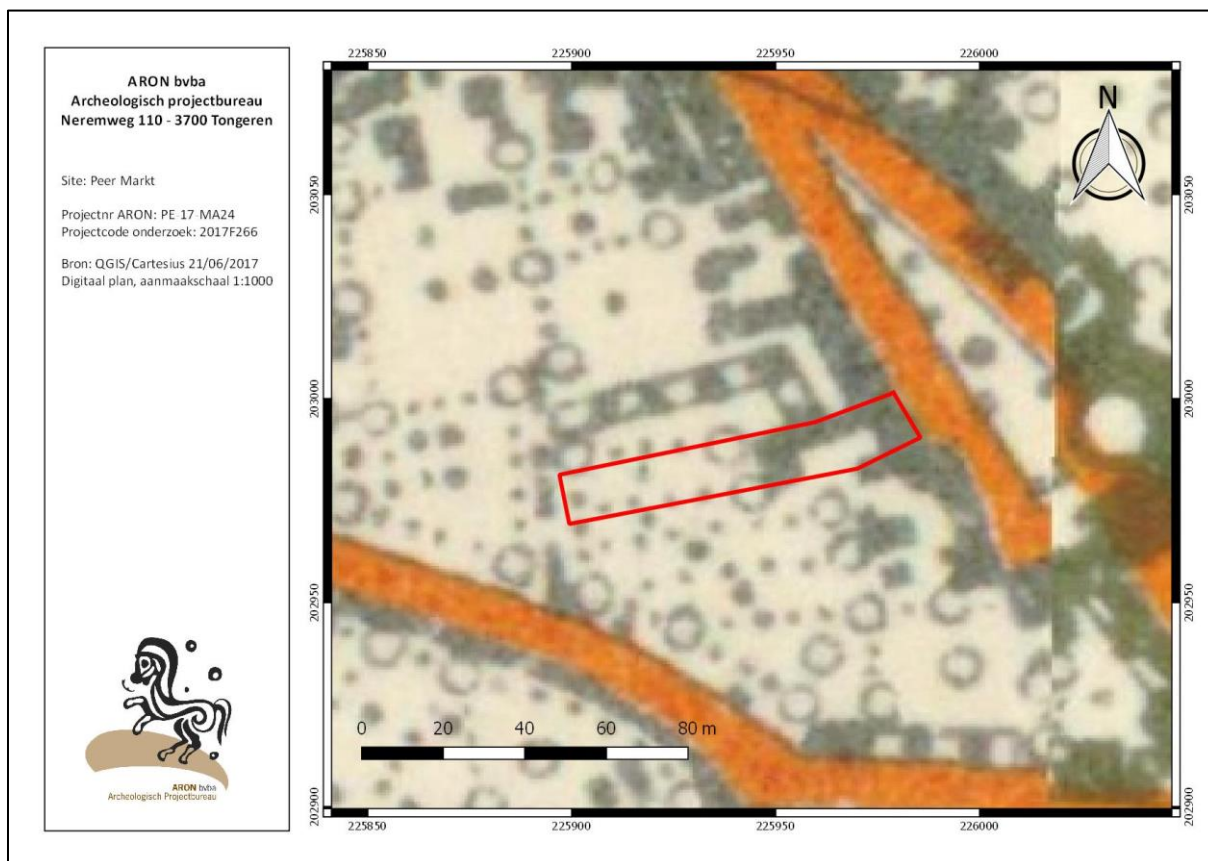
Afb. 23: Topografische kaart uit 1904 met situering van het onderzoeksgebied (rood).

Op de *topografische kaart van 1939* (Afb. 24) is de aansluiting van het bijgebouw op het hoofdgebouw, die al sinds 1882 een feit geweest zou zijn, wel gekarteerd. Het doodlopend servitutedewegje ten westen van het onderzoeksgebied wordt aangeduid d.m.v. een stippellijn. Rond het onderzoeksgebied merken we een toename aan bebouwing op in de zone tussen de Kloosterstraat en de Zuidervest.

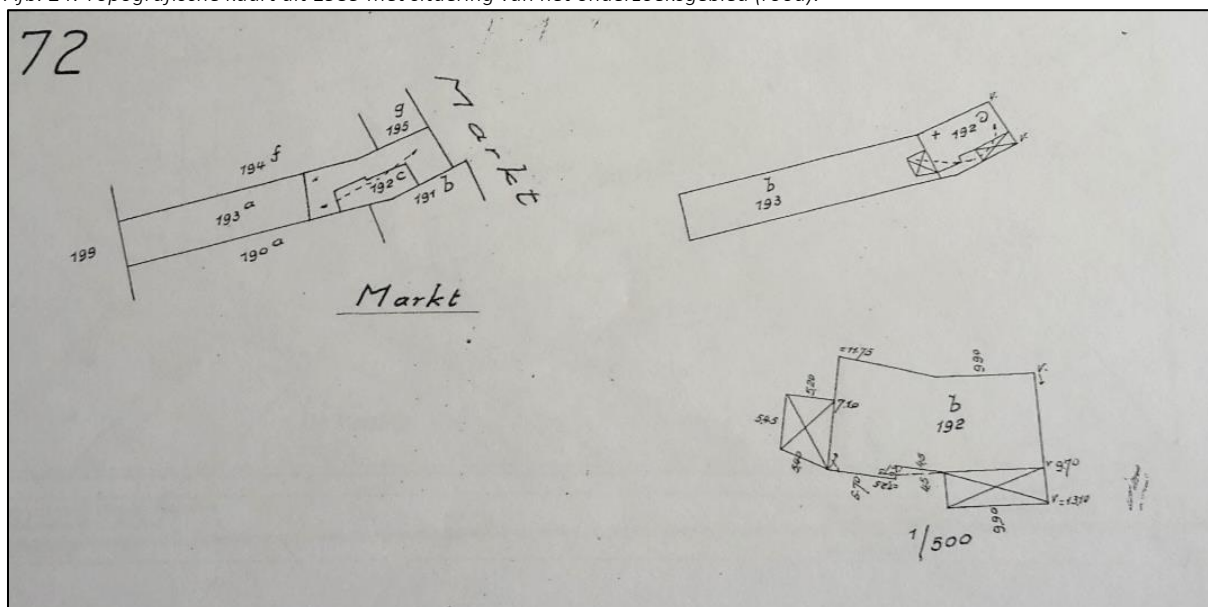
Kadasterschets 72 (1963, Afb. 25) geeft een uitbreiding van de achterbouw in zuidelijke richting weer. De zuidoostelijke uitbouw die de doorgang naar de Markt overdekte, is uitgebreid in westelijke richting. In het zuiden van het terrein werd een doorgang gecreëerd naar de tuin toe door de afbraak van het oorspronkelijk bijgebouw / koetshuis, dat schijnbaar vervangen werd door een kleiner bijgebouw tegen de uitgebreide achterbouw.

Hierdoor werd de open ruimte tussen het oorspronkelijke woonhuis en het oorspronkelijk bijgebouw of koetshuis bijna volledig bebouwd.

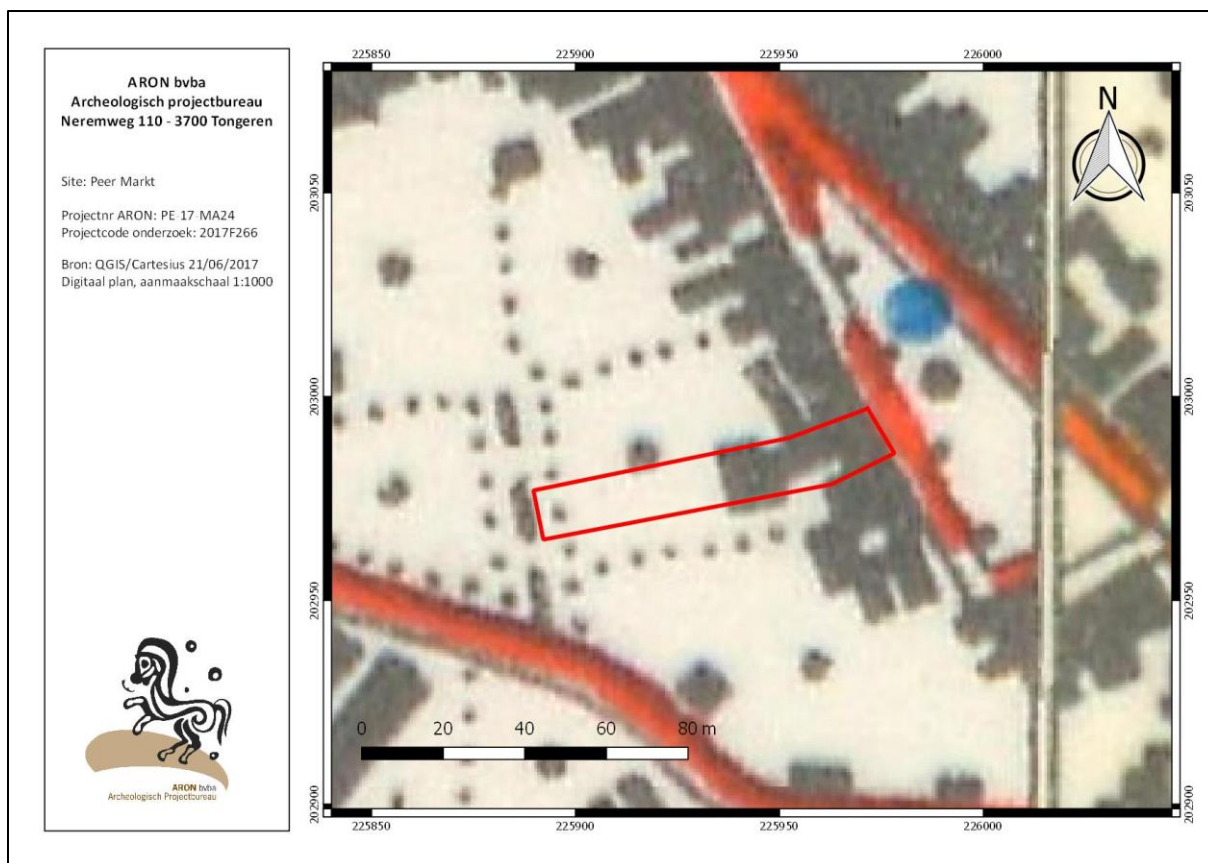
Op de *topografische kaart van 1969 (Afb. 26)* is deze verdere uitbreiding van de bebouwing op het onderzoeksterrein zichtbaar. Het afgebroken bijgebouw / koetshuis is echter nog steeds gekarteerd over de volledige breedte van het terrein. De beschikbare luchtfoto's uit 1971 en 1979- 1990 geven een onvoldoende duidelijk beeld weer om effectief na te kunnen gaan of de bebouwing afgebroken was.

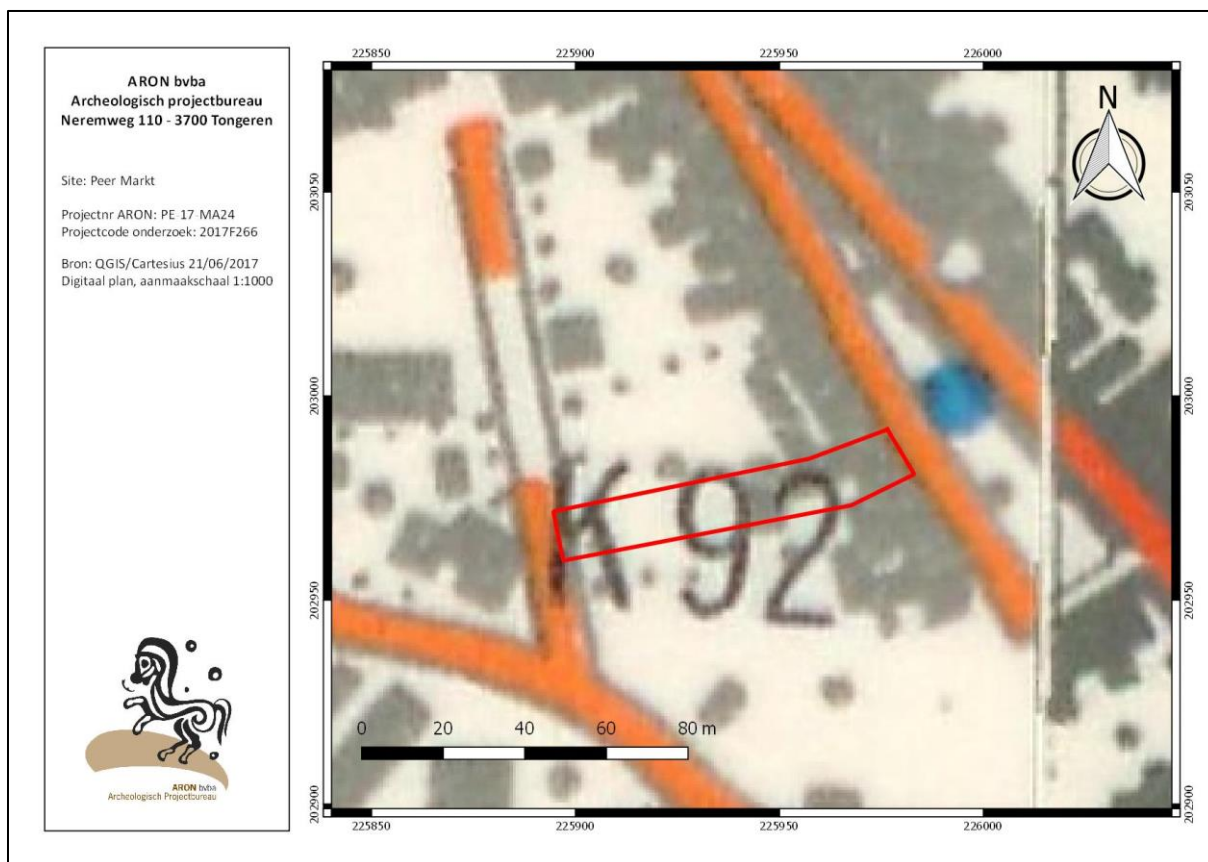
Afb. 24: Topografische kaart uit 1939 met situering van het onderzoeksgebied (rood).

Afb. 25: Kadasterschets 72 (1963) (Bron: K. Leen/Kadasterarchief, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaatschaal 1.500, 2017F266).

Afb. 26: Topografische kaart uit 1969 met situering van het onderzoeksgebied (rood).

Afb. 27 Topografische kaart uit 1981 met situering van het onderzoeksgebied (rood).

De toename aan bebouwing in de omgeving van het onderzoeksterrein zet zich verder op de *topografische kaarten van 1981 (Afb. 27)* en 1989. De open ruimtes tussen de bebouwing op de percelen rond de markt wordt ingevuld en de bebouwing in de zone tussen de Kloosterstraat en de Zuidervest eveneens verder toe. De gekarteerde situatie op het onderzoeksterrein blijft ongewijzigd met nog steeds een gebouw dat over de gehele terreinbreedte gekarteerd wordt ter hoogte van het voormalige koetshuis.

Volgens een kadasterschets uit 2008 werd het kleiner bijgebouw in het westen van het terrein aangepast (Afb. 28). Op dit kadasterplan is het vroegere koetshuis niet meer zichtbaar, net zoals op het plan uit 1963 waarop de afbraak voor het eerst weergegeven werd.

Afb. 28: Kadasterschets 72030F010002 (2008) (Bron: K. Leen/Kadasterarchief, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaakschaal 1:1000, 2017F266).

Afb. 29: Orthofoto 2000 – 2003 met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood).

Op de topografische kaart van 2009 (Afb. 2) is het oorspronkelijk bijgebouw eveneens niet meer gekarteerd. Bijkomend is het bijgebouw en een overkapping of tweede bijgebouw dat momenteel nog op het terrein aanwezig is, gekarteerd en lijkt het kleiner bijgebouw tegen de achterbouw uitgebreid te zijn. De orthofoto uit 2000 – 2003 (Afb. 29) geeft dezelfde situatie weer, hetgeen erop wijst dat de recente bijgebouwen reeds eerder dan weergegeven op de kaarten en plannen werden geconstrueerd.

2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied

Ter hoogte van het onderzoeksterrein - dat in de historische stadskern van Peer gelegen is - werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Uit het stadscentrum van Peer is weinig archeologische informatie in de *Centraal Archeologische Inventaris* bekend (Afb. 30). Wel werden in de nabije omgeving meerdere vondsten gedaan die een langdurige bewoning in het gebied aantonen, gaande van de prehistorie tot de nieuwe tijd. Deze vondsten worden hieronder chronologisch opgesomd.

Op ca. 450 m ten noord-noordwesten van het onderzoeksterrein werd een halve gepolijste bijl uit het midden-neolithicum aangetroffen (CAI 51118)³⁷. Ook net ten noordoosten van het stadscentrum op ca. 320 m van het onderzoeksterrein werd een bijl uit de steentijd aangetroffen (CAI 51119)³⁸. Meer gegevens hierover ontbreken echter.

Op iets verdere afstand, aan de Albertus Moretuslaan, ca. 680 m ten noordoosten van het onderzoeksterrein, werden bij twee archeologische vooronderzoeken³⁹ clusters van sporen aangetroffen die in de late bronstijd, ijzertijd en volle middeleeuwen gedateerd werden (CAI 163077 en CAI 163545). Er werd ook een grote kuil aangeduid die tijdens het vooronderzoek geïnterpreteerd werd als restant van een vermoedelijke waterkuil. Uit het archeologisch onderzoek⁴⁰ dat hierop volgde, bleek echter dat het geen waterput was. Het volledige onderzoeksterrein van één van de vooronderzoeken wordt in het groen aangegeven op de kaart (Afb. 26, *groene polygoon*).

Op circa 530 m ten zuidoosten van het terrein vond eveneens een archeologisch vooronderzoek plaats, maar dit leverde geen dateerbare sporen op (Afb. 26, *groene polygoon*).

Ook op ca. 60 m ten zuidoosten van het onderzoeksterrein, ter hoogte van Markt 36 op de hoek van de Markt, werd in maart 2017 een proefsleuven- en proefputtenonderzoek uitgevoerd door Aron bvba. Dit onderzoek, waarvan de resultaten betreffende de bodemopbouw beschreven zijn in de landschappelijke situering van het huidige onderzoeksterrein (zie infra), staat nog niet op de kaart aangeduid, maar leverde eveneens geen archeologische bodemsporen of intacte muurresten op.⁴¹

Een zeldzaam archeologisch onderzoek in hartje Peer vond in 2002 plaats in de decanale Sint-Trudokerk (CAI 51555) op ca. 130 m ten noordwesten van het terrein.⁴² Bij dit onderzoek konden voor de St. Trudokerk vier grote bouwfases vastgesteld worden: een pre-romaanse, een romaanse, een gotische en neogotische kerk geven een evolutie weer vanaf de 10de eeuw tot zijn huidige vorm.

Bij de opgravingen werd het mogelijk om een redelijk volledige plattegrond te reconstrueren van de eerste stenen kerk. Het gaat om een zaalkerkje met apsis met een lengte van ca. 16 m en een breedte van ca. 8 m. Op basis van de gebruikte materialen (natuurstenen en grote en kleine maaskeien) en de bouwwijze werd deze kerk als pre-Romaans beschouwd en werd ze op basis van gelijkenissen in de 10de of 11de eeuw gedateerd. Mogelijk werd deze kerk door een afwateringsgreppel op ca. 3 m van de buitenmuur omgeven die op basis van aardewerk in de 10de-

³⁷ Mogelijk idem aan CAI 60050

³⁸ Mogelijk idem aan CAI 51478

³⁹ SMEETS E.A. (2013); en KLERKX E.A. (2012).

⁴⁰ STEEGMANS E.A. (2013), p. 179.

⁴¹ HOEBRECKX M. EA. (2017).

⁴² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/cai/zone/140052>.

11de eeuw gedateerd werd. Aangezien deze greppel slechts over een korte afstand kon geregistreerd worden, blijft deze interpretatie eerder voorzichtig.

Deze pre-Romaanse kerk werd afgebroken tot de funderingen, die hergebruikt werden bij de bouw van de Romaanse kerk. De breedte van de kerk werd behouden, het schip werd in oostelijke richting met 1 m verlengd. Aan de oostzijde bouwde men bovendien een dwarsbeuk met een, vermoedelijk, absidevormig koor. Aan de westzijde werd een toren toegevoegd. Op deze manier ontstond een kerk van het kruiskerktype.

De bouw van de gotische kerk gebeurde in verschillende fasen. Op basis van de stratigrafie van de muren konden hierin drie grote bouwfases onderscheiden worden. De eerste gotische verbouwing is de aanbouw van de zuidelijke zijbeuk. Deze aanbouw kan al voor 1422 gesitueerd worden aangezien het transept (dat in de historische bronnen gebouwd werd in 1422) deels over de fundering van de zijbeuk gelegen is. Voor deze aanbouw werd de zuidelijke romaanse buitenmuur afgebroken en vervangen door zuilen. Ook aan de noordzijde werden zuilen geplaatst, maar aan deze zijde voor de Romaanse muur. Mogelijk tegelijk met de bouw van de zijbeuk, startte men met de bouw van de toren.

De tweede gotische verbouwing dateert van 1422 met de bouw van het gotische transept en waarschijnlijk ook het koor. Bij de derde grote gotische verbouwing breidde men de kerk uit met een noordelijke zijbeuk. De Romaanse buitenmuur werd afgebroken en de gotische transeptmuur werd opengewerkt naar de zijbeuk. Bij deze verbouwing werd vermoedelijk ook de romaanse toren afgebroken en werden het schip en de gotische toren met elkaar verbonden.⁴³ De gotische kerk was tot dan enkel toegankelijk langs de toren. In 1703 kreeg de kerk ter hoogte van de tweede travee een zuidelijk portaal.⁴⁴

De gotische kerk verkeerde op het einde van de 19de eeuw in zo'n slechte staat dat beslist werd het schip volledig af te breken en te vervangen door een nieuw schip in neogotische stijl. De toren, het transept, het koor en de sacristieën bleven behouden.⁴⁵

Uit de late middeleeuwen zijn meerdere CAI-locaties gekend. **CAI 51250**, gelegen aan de Collegelaan op ca. 390 m ten oosten van het terrein, geeft de locatie van de burcht weer. De vroegere stadsomwalling wordt aangeduid als **CAI 165774**. Ook de drie stadspoorten zijn in de CAI geïnventariseerd: de Kerkepoort of Wijchmaalse poort (**CAI 165778**), De Oude Poort (**CAI 165780**) en de Nieuwe Poort of Brogelpoort (**CAI 165776**). Aan de binnenzijde van de wal situeert zich in het zuiden van de stad het Sint-Agnesklooster op ca. 50 m ten zuiden van het onderzoeksterrein (**CAI 50866**), dat mogelijk ca. 1430 gesticht werd. Het nog bestaande klooster dateert uit 1698 en wordt als school ingenomen. **CAI 207937**, waar een metaaldetectie op 540 m ten zuidwesten van het onderzoeksgebied plaatsvond, geeft de vindplaats van een metalen voorwerp, mogelijk paardentuig, weer.

Op circa 420 m ten noordoosten van het onderzoeksterrein duidt **CAI-locatie 165783** op de Sint-Jobskapel, een kapel uit de 18de eeuw die heden verdwenen is. De locatie kan aan de hand van de *Ferrariskaart* achterhaald worden.

Ook in de wijdere omgeving zijn heel wat vondstlocaties gekend die wijzen op langdurige bewoning van de streek.

Zo werd een midden-paleolithische Moustierspits in silex aangetroffen aan de bovenloop van de Dommel te Linde (**CAI 50362**). Een tweede Moustierspits werd enkele kilometers stroomopwaarts aangetroffen ten opzichte van CAI 50362 (**CAI 50363**). Verder werden wat verspreide paleolithische (oa. een vuistbijl) en neolithische artefacten (oa. fragmenten van gepolijste bijlen en pijlpunten) over het hele grondgebied van Peer gerecupereerd⁴⁶.

Uit de bronstijd/vroege ijzertijd dateert een ensemble van vijf grafheuvels in Molhem⁴⁷ (**CAI 50028**⁴⁸) en andere urnengrafvelden te Maarlo (**CAI 51245**), Kloosterbos (**CAI 60049**), Heihuiskens (**CAI 60051**), Kamperden (**CAI 60041**), Kievelden (**CAI 50156**), Bolt (**CAI 51436**) en te Wijchmaal (**CAI 60048**, **CAI 60046**, **CAI 50350** en **CAI 155211**). Uit dezelfde periode dateren ook de restanten van *celtic fields* (o.a. Kampert, Maarlo, Sint-Jozefwijk,

⁴³ SCHURMANS (2002), p. 9-11.

⁴⁴ KWANTEN (2004), p. 161.

⁴⁵ SCHURMANS (2002), p. 11.

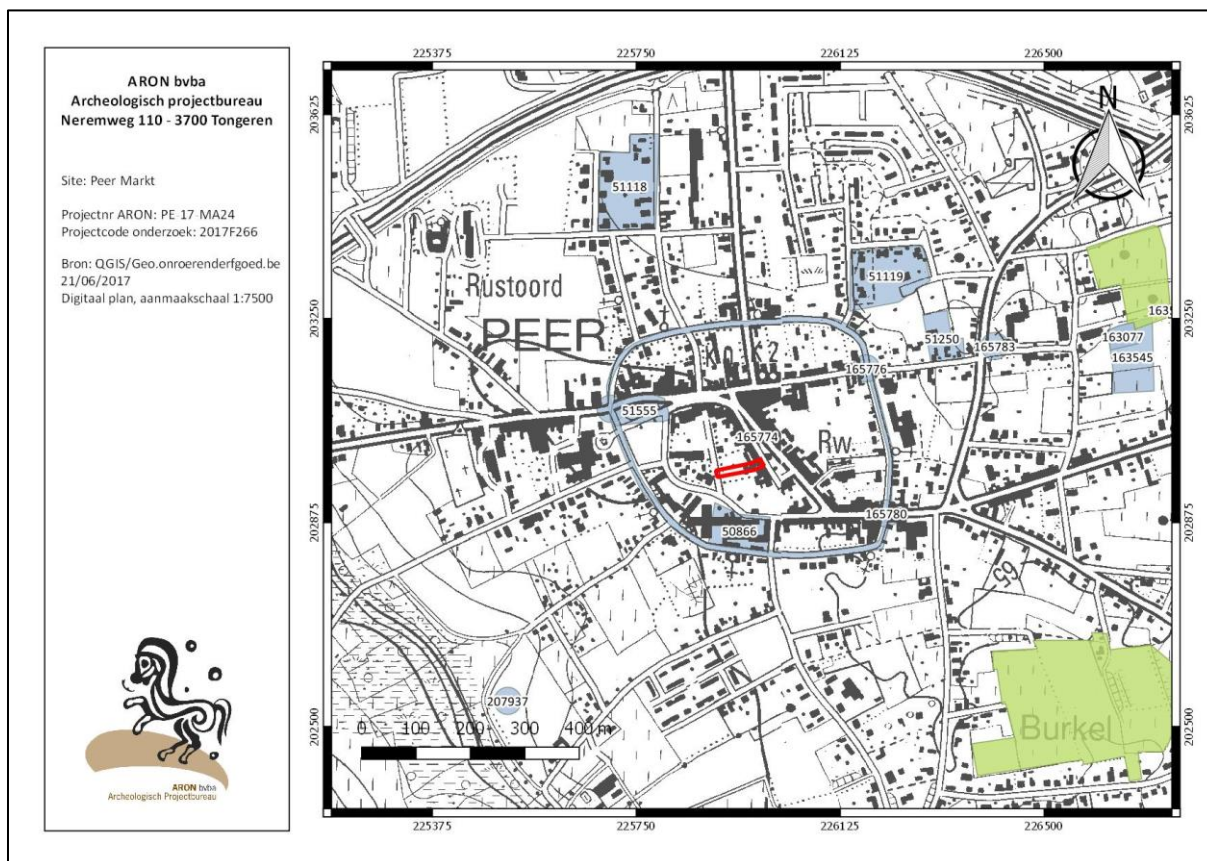
⁴⁶ CAI 706246, CAI 152890, CAI 700355, CAI 700616, CAI 158704, CAI 50364, CAI 51097, CAI 155210 en CAI 51246

⁴⁷ Volgens Claassen gaat het om een hergebruik van grafheuvels uit het neolithicum.

⁴⁸ Mogelijk idem aan CAI 50029

Bosschellerheide, Waert Bos, Broekkant, Broekheide, Riet, De Bosschen, Golderheide, Stevensweg, Diesterbaan, Kaperden, Aan huis Bampt, Gebbels Bosch) en één nederzetting (CAI 700355).⁴⁹

Uit de Romeinse periode zijn wat verspreide vondsten gekend o.a. scherven en munten.⁵⁰ In de Wittert werd een Romeinse muntschat ontdekt (CAI 51340).⁵¹

Afb. 30: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van de omliggende vindplaatsen (lichtblauw) en gebeurtenissen (groen) en het onderzoeksterrein (rood).

2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen

Vnl. in het oosten van het terrein komen op het eerste zicht verstoringen voor. De dieptes van deze verstoringen variëren. De bestaande woning heeft een oppervlakte van ca. 260 m², waarvan ca. 107 m² in het noordoosten onderkelderd is. De onderzijde van de kelder bevindt zich op ca. 1,5 m onder het maaiveldniveau van de Markt. Er kan dan ook verwacht worden dat verstoringen, veroorzaakt door de bouw van de kelder tot op ca. 1,5 m diep onder het maaiveld gaan. De achterbouw en doorgang naar de Markt (ca 153 m²) zijn vermoedelijk gefundeerd op een sleuvenfundering van ca. 80 cm diep. Een bijgebouw in de tuin (ca. 20 m²) is vermoedelijk gefundeerd op een betonplaat, hetgeen vermoedelijk verstoringen met zich heeft meegebracht tot maximaal ca. 35 cm diepte onder het huidige maaiveld.

⁴⁹ CAI 700316, CAI 700128, CAI 700290, CAI 700156, CAI 700346, CAI 700169, CAI 700008, CAI 700174, CAI 700218, CAI 700288, CAI 209355, CAI 700139, CAI 700287, CAI 700336, CAI 209354, CAI 700131, CAI 700289, CAI 700303, CAI 700311, CAI 700314, CAI 700315, CAI 700313, CAI 700318, CAI 700278, CAI 700399, CAI 700299

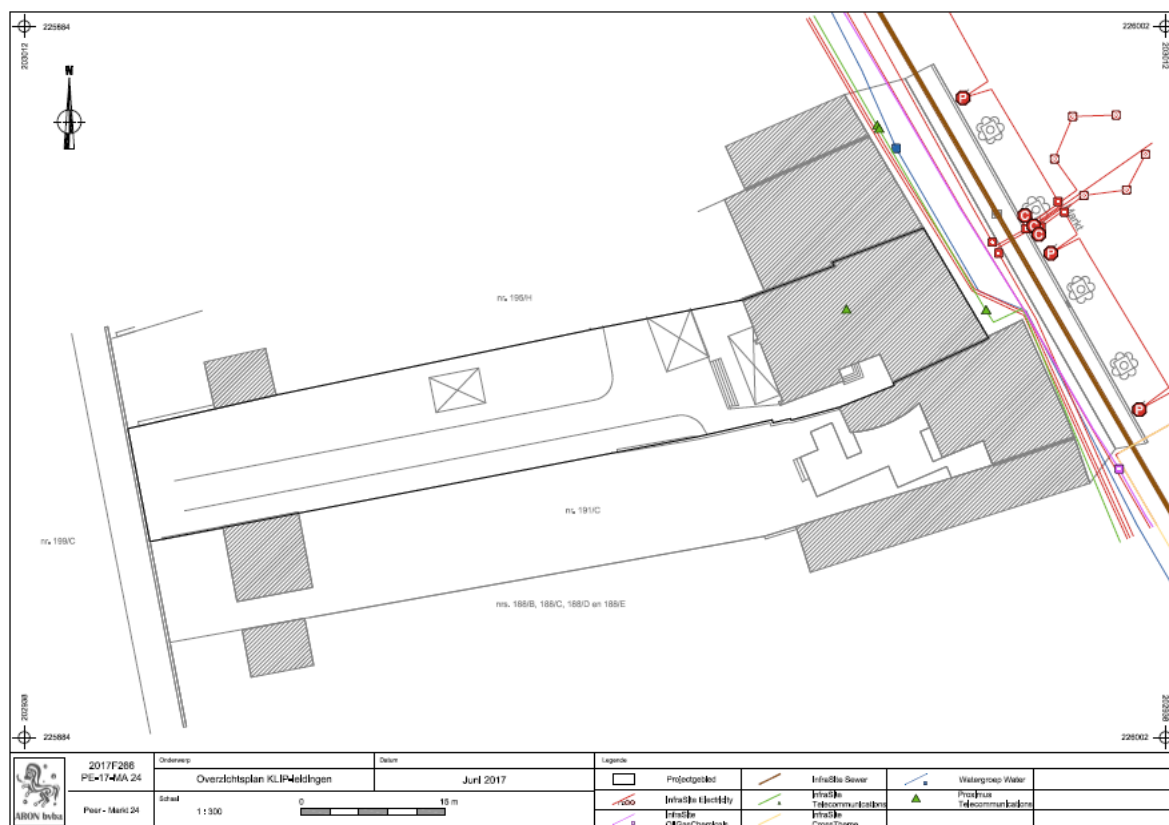
⁵⁰ CAI 700355, CAI 52399, CAI 52406, CAI 60040, CAI 166078, CAI 154548, CAI 155212, CAI 158544, CAI 208459, CAI 208833, CAI 52900, CAI 52383, CAI 152891, CAI 52380, CAI 60047, CAI 155213, CAI 208253, CAI 50156, CAI 163848, CAI 209190, CAI 52399, CAI 208834

⁵¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/cai/zone/140052>.

Verspreid over het terrein zijn verhardingen op het terrein aanwezig over een oppervlakte van ca. 635 m². Verder wordt het terrein ingenomen door gazon en een boom (over een oppervlakte van ca. 220 m²).

Uit eerder uitgevoerd archeologisch vooronderzoek op een nabijgelegen gebied in het centrum van Peer, bleek dat in een gelijkaardige zone als de westelijke tuinzone op het huidige terrein, die historisch eveneens altijd in gebruik was als tuinzone, een 110 cm dikke antropogene Ap-horizont voorkwam.⁵² Vermits dit gebied op slechts 60 m van het huidige onderzoeksgebied gelegen is, in een gelijkaardige context met een gelijkaardig historisch landgebruik als het huidige onderzoeksgebied, kan ook in het huidige onderzoeksgebied een dikke antropogene Ap-horizont voorkomen. De aanwezige verhardingen en groenzones kunnen bijgevolg aangelegd zijn in een dikke antropogene Ap-horizont, temeer daar het digitaal hoogtemodel (Afb. 6) weergeeft dat de verharde inrit iets hoger gelegen is dan de omliggende groenzone.

Ter hoogte van de oostelijke perceelgrens, aan de Markt, zijn meerdere nutsleidingen aanwezig. Op het terrein komt enkel in het oosten een huisaansluiting van *Proximus* voor. Hieronder wordt gedetailleerd overzicht gegeven van de gekende leidingen op of rondom het onderzoeksterrein. Zowel deze langs de perceelgrenzen als deze op het terrein zijn nog steeds in gebruik. Afb. 31, BIJLAGE 15, geeft een overzicht van de aanwezige nutsleidingen. Op te merken hierbij is dat de diepte en breedte van de sleuven voor het uitgraven van deze leidingen tot op heden onbekend blijft.

Afb. 31: Overzicht aanwezige nutsleidingen op het onderzoeksterrein (Bron: KLIP, digitaal plan, dd 21/06/2017, aanmaakschaal 1.300, 2017F226)

- **De Watergroep:** ter hoogte van de Markt naast de perceelgrens, ligt een ondergrondse drinkwaterleiding (Afb. 31, blauw).
- **Proximus:** in het oosten van het terrein situeert zich 1 ondergrondse (Afb 31, groen).
- **Infrax:**
 - o **Elektriciteit:** ter hoogte van de Markt situeren zich langs de perceelgrenzen ondergrondse elektriciteitsleidingen (Afb. 31 rood).

⁵² HOEBRECKX (2017).

- **Telecommunicatie:** ter hoogte van de Markt situeert zich langs de perceelgrens een opgehangen of verheven telecommunicatiekabel (*Afb. 31, groen*).
- **Gas:** ter hoogte van de Kloosterstraat situeert zich een ondergrondse aardgasleiding (*Afb. 31, paars*).
- **Riolering:** ter hoogte van de Markt situeert zich een ondergrondse afvalwaterleiding (*Afb. 31, bruin*).

2.5 Onderzoeksvragen

Wat zijn de gekende archeologische gegevens in het projectgebied?

Het terrein ligt binnen de historische stadskern van Peer. Op het onderzoeksterrein werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Uit het stadscentrum van Peer is weinig archeologische informatie in de *Centraal Archeologische Inventaris* bekend. Wel zijn in de omgeving verschillende CAI locaties bekend die een langdurige bewoning in het gebied aantonen, gaande van de steentijd tot de nieuwe tijd.

Welke informatie geven de gekende historische en iconografische gegevens van het projectgebied?

Peer is vermoedelijk ontstaan in de 5de/6de eeuw als een agrarisch centrum van enkele Germaanse families aan de bovenloop van de Dommel.⁵³ Het Frankische domein ging in de 8ste eeuw over naar de abdij van Sint-Truiden. De graven van Loon, die voogden waren over de Kempense abdijgoederen, palmde het domein en de heerlijke rechten na verloop van tijd in, zodat Peer een Loonse heerlijkheid werd.⁵⁵ Waarschijnlijk was het domein van Peer reeds in de 13de eeuw in het bezit van de Loonse graven. Het is bekend dat de graaf van Loon sinds 1190 voogd of beschermheer was van de abdij van Sint-Truiden en zich verrijkt zou hebben ten koste van de abdij.⁵⁶ Op hun beurt gaven de graven van Loon de heerlijkheid in leen aan de familie van der Marck.⁵⁷ Later was de heerlijkheid Peer achtereenvolgens in het bezit van de familie de Brimeu (1473), een bastaardtak van het huis van Bourgondië (1500-37), de families van Gavere-Diepenbeek (1537-1602), van Gavere-Fresin (1602-92), van Gavere-Aiseau en Arberg-Valengin (1692-1795). In 1623 werd Peer tot graafschap verheven, toen P.E. van Gavere bij een oorkonde door keizer Ferdinand II van Beieren tot graaf werd bevorderd.⁵⁸

De Markt, waaraan het onderzoeksterrein grenst, vormde eertijds een dries. De oudste driesnederzettingen ontstonden tijdens de Frankisch-Merovingische tijd, te situeren in de 5de tot de 7de eeuw.⁵⁹ De dries in Peer bleef door de eeuwen heen in oppervlakte en omvang bewaard in het huidige stadsbeeld. Tot het midden van de 18de eeuw waren er op dit trechtervormige plein drenkplaatsen en poelen gesitueerd. Dan werden ze gedicht en vervangen door waterpompen. De centrale poel verdween in 1767.⁶⁰

Historische bronnen vermelden de verkoop van een woning op het huidige onderzoeksterrein, 'De rode Haan', in 1668

De iconografische bronnen geven weinig informatie weer over het onderzoeksterrein, dat lag op de rand van de bebouwde zone aan de Markt, met in het westen tuinen.

⁵³ HOEBRECKX EA (2017), 47.

⁵⁴ DIRIKEN (1992), p. 13.

⁵⁵ GERITS (1989), p. 171.

⁵⁶ STINISSEN (1998), p. 21.

⁵⁷ GERITS (1989), p. 171.

⁵⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/122073>

⁵⁹ DIRIKEN (1992), p. 23.

⁶⁰ Vroeger beperkte de benaming Markt zich enkel tot het driehoekige plein en werd de zuidoostelijke uitloper, die momenteel ook als Markt gekend is, bij de Oudestraat gerekend.

Hoe is de evolutie van de historische bebouwing van het terrein?

Het terrein was reeds in de 18de eeuw bebouwd in het oosten, aan de zijde van de Markt. De L-vormige bebouwing sloot aan op de bebouwing ten noorden ervan. In het zuiden was een doorgang van de Markt naar de achterliggende binnenkoer en tuin. Op de kaarten uit de 19de eeuw is de L-vormige bebouwing anders georiënteerd, maar sluit nog steeds aan op de noordelijke bebouwing met een doorgang in het zuiden. Ten westen van de bebouwing was in deze periode een koetshuis gesitueerd. Tussen de bebouwing op de Markt en het koetshuis lag een binnenkoer. Op het einde van de 18de eeuw werd de zuidelijke doorgang naar de binnenkoer overdekt of verdween deze waardoor de bebouwing op het terrein ook op de bebouwing ten zuiden ervan werd aangesloten. Eveneens werd het oostelijk gelegen gebouw aan de Markt verbonden met het achterliggend koetshuis. Omstreeks het midden van de 20ste eeuw werd het oorspronkelijk koetshuis afgebroken en vervangen door een kleiner bijgebouw dat oostelijker gesitueerd was. De overgebleven bebouwing werd in zuidelijke en westelijke richting uitgebreid op de voormalige binnenkoer. Omstreeks 2008 werd het bijgebouw aangepast. Intussen werd ook in de westelijke tuinzone minstens één kleiner bijgebouw opgetrokken.

Wat is de geschiedenis van het landgebruik van het terrein?

Het terrein was gedurende de voorbije eeuwen in het oosten steeds bebouwd en in het westen in gebruik als tuinzone.

Wat zijn de gekende verstoringen (van de huidige verhardingen, riolering, allerhande leidingen, enz)? Hoe diep gaan deze verstoringen en over welke oppervlakte verspreiden ze zich?

Vnl. in het oosten van het terrein komen verstoringen voor, veroorzaakt door de bouw van de bestaande woning (ca. 280 m²), die over een oppervlakte van ca. 107 m² in het noordoosten onderkelderd is. Deze kelder heeft vermoedelijk verstoringen veroorzaakt tot op ca. 1,5 m diepte. De achterbouw van de woning en doorgang naar de Grote Markt zijn vermoedelijk gefundeerd op een sleuvenfundering van ca. 80 cm diep. De bouw van een bijgebouw in de tuin (ca. 20 m²) heeft vermoedelijk verstoringen met zich meegebracht tot maximaal ca. 35 cm diepte onder het huidige maaiveld. Verder zijn verhardingen op het terrein aanwezig (ca. 372 m²) en worden de overige terreindelen ingenomen door gazon, een boom en andere begroeiing (ca. 475 m²). In het westelijk terreindeel komt mogelijk een dikke antropogene Ap-horizont voor waarin de verhardingen en groenzones zijn aangelegd. Dit is tot heden echter niet met zekerheid geweten.

Ter hoogte van de oostelijke perceelgrens, aan de Markt, zijn meerdere nutsleidingen aanwezig. Op het terrein komt enkel in het oosten een huisaansluiting van *Proximus* voor.

Wat is de impact van de geplande werken?

De initiatiefnemer plant op een terrein, momenteel kadastraal gekend als Peer, Afd. 1, sectie F: perceel 192E, de afbraak en heropbouw van een bestaand pand tot een handelspand met één woongelegenheden. Tevens wordt de tuin heraangelegd en worden een berging met carport en parkeerplaatsen in het westen van het terrein voorzien.

De grootste impact wordt verwacht in het oosten van het terrein, waar de bestaande bebouwing op het terrein (ca. 260 m²) voorafgaand aan de werken wordt afgebroken en nadien wordt heropgebouwd (over een oppervlakte van ca. 245 m²). Voor de afbraak van het hoofdgebouw (ca. 107 m²) worden bodemingrepen gepland tot op een vermoedelijke maximale diepte van ca. 1,5 m onder het huidige maaiveld waarbij historische kelders van een pand dat minimaal dateert uit de 17de eeuw afgebroken worden. Voor de afbraak van de achterbouw en de zuidelijke doorgang vanaf de straat naar de tuin (in totaal ca. 153 m²) worden bodemingrepen tot ca. 0,80 m onder het huidige maaiveld voorzien. De afbraak van het terras, de verhardingen en overkappingen (ca. 100 m²) in deze oostelijke zone zal bodemingrepen met zich meebrengen tot op een maximale diepte van ca. 0,35 m onder het huidige maaiveld. De heropbouw van de woning over een totale oppervlakte van ca. 245 m² zal vermoedelijk een maximale verstoringsdiepte tot ca. 1,5 m onder het maaiveld met zich meebrengen. Ten zuiden en ten westen van de nieuwbouwwoning worden tevens een terras en een binnenkoer voorzien met een totale oppervlakte van 64,89 m². De bodemingrepen voor de aanleg hiervan zijn echter beperkt tot op een diepte van ca. 0,35 m onder het huidige maaiveld en zullen bijgevolg geen ongeroerde bodem aansnijden. Ten zuiden en ten westen van de nieuwbouwwoning wordt een negental bomen aangeplant, waarvoor plaatselijk bodemingrepen voorzien worden

tot op een diepte van ca. 0,80 m onder het maaiveld. Ten westen van de nieuwbouw worden tevens een regenwaterput (10 000 l) en een infiltratieput (7500 l) gegraven. Voor de uitgravingen ter hoogte van de putten kan geschat worden dat een zone van ca. 5,5 m x 3,5 m afgegraven zal worden tot op een diepte van ca. 2,40 m. Riolering wordt vlak ten westen en ten zuiden van de nieuwbouw aangelegd op een vermoedelijke diepte van ca. 1,20 m. Ook nutsleidingen worden in deze oostelijke zone aangelegd en zullen in principe een diepte bereiken van maximaal ca. 0,80 m onder het maaiveld.

Er kan dus gesteld worden dat deze oostelijke zone van ca. 390 m² diepgaand verstoord zal worden tot op een maximale diepte van vermoedelijk 1,5 m onder het maaiveld. In een zone van 107 m² bevinden zich bestaande, welleswaar historische kelders tot op een diepte van ca. 1,5 m onder het maaiveld, waardoor hier in principe geen bijkomende verstoringen plaatsvinden. De historische kelders zullen afgebroken worden. In de overgebleven zone van ca. 253 m² is de kans op het aansnijden van oudere bouwfasen van het pand groot en is de kans op verstoring van een eventueel waardevol archeologisch bodemarchief bijgevolg reëel.

In het westen van het terrein worden minder diepgaande bodemingrepen verwacht die bovendien beperkt zijn in oppervlakte. Voor de afbraak van het bijgebouw in de tuin (ca. 20 m²) worden bodemingrepen tot op een diepte van slechts ca. 35 cm onder het maaiveld voorzien, evenals voor de verwijdering van verhardingen (ca. 535 m²). In principe zullen deze bodemingrepen vnl. geroerde bodem aansnijden. Rondom de funderingen en onder de verhardingen wordt mogelijk echter het archeologisch vlak vrij gelegd, hetgeen maakt dat er sprake kan zijn van een impact op het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief door o.a. compactatie.

Voor het rooien van begroeiing in het westen van het terrein kan plaatselijk een maximale verstoringsdiepte van 1,5 m verwacht worden indien stronken machinaal verwijderd worden. Indien stronken gefreesd worden, is de verstoringsdiepte beperkt tot ca. 45 cm onder het maaiveld. Ook in dit geval kan moederbodem aangesneden worden.

In deze westelijke zone wordt nadien een berging (ca. 48 m²) gebouwd en worden parkeerplaatsen aangelegd (ca. 46 m²), beide ter hoogte van de bestaande verhardingen. De maximale verstoringsdiepte hiervoor wordt op ca. 0,35 m geschat en zal over de gehele oppervlakte vermoedelijk niet dieper gaan dan de bestaande verstoringen. In het zuiden van het terrein wordt een tuinpad (90,44 m²) in waterdoorlatende verharding / klinkers aangelegd. Ook dit tuinpad zal naar alle waarschijnlijkheid enkel reeds door verhardingen geroerde bodem aansnijden. De overige terreindelen worden opnieuw ingezaaid met gazon. Voor het aanleggen van het gazon worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien, vermits het bestaande terreinniveau behouden blijft. Ter hoogte van de noordelijke en zuidelijke perceelgrens wordt een omheining en groenbeplanting (mogelijk een haag) voorzien. Vermits hier in het verleden al afscheidingen tussen de verschillende percelen aanwezig waren, wordt ook hier verwacht dat enkel reeds geroerde bodem aangesneden wordt.

In de tuinzone worden dus bodemingrepen verwacht die beperkt zijn in diepte (maximaal 0,35 m onder het maaiveld) en wordt hoogstwaarschijnlijk vnl. reeds geroerde bodem aangesneden. Ook de verwijdering van begroeiing brengt slechts beperkte verstoringen met zich mee indien de stronken gefreesd worden. Vermits onder de op te breken bestaande verhardingen en funderingen echter het archeologisch vlak kan liggen, is ook in deze westelijke zone een verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief niet uitgesloten.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande en gekende bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

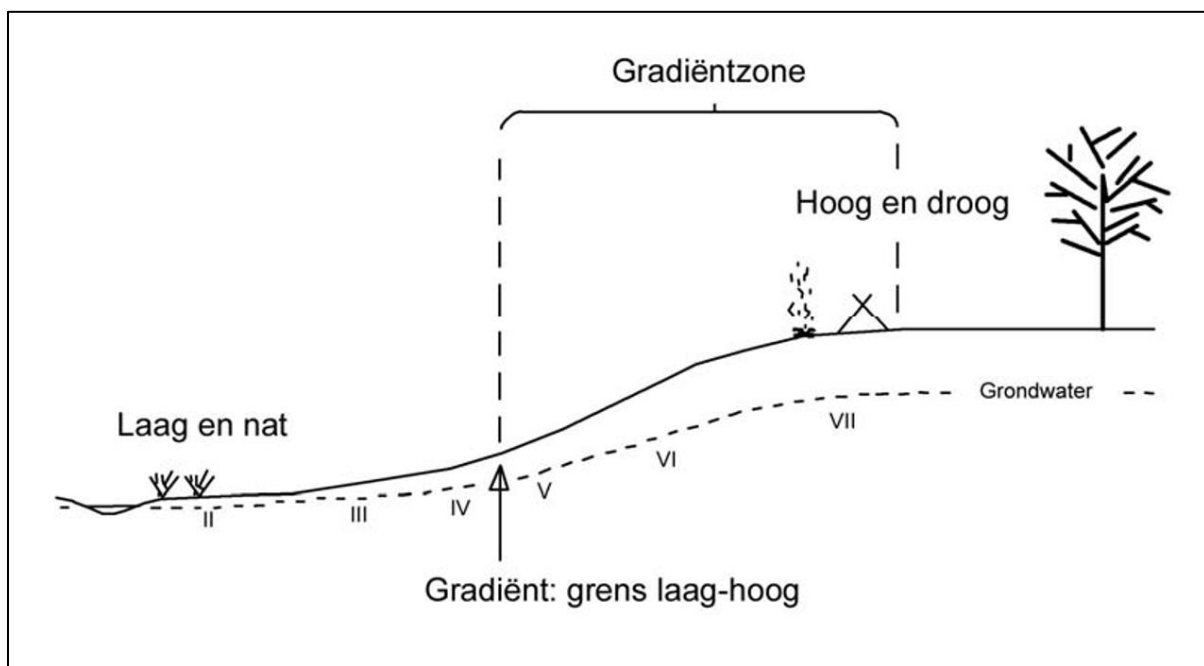
Potentieel voor steentijd artefactensites

Een belangrijk kenmerk van de culturen in de steentijd is dat de mens zich voornamelijk voedde door middel van jacht, visvangst en het verzamelen van voedsel. Deze 'jager-verzamelaars' trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk (dagen, weken) op een verblijf plaats. Het zijn vaak alleen de overgebleven vuurstenen werktuigen die verwijzen naar een dergelijke nederzetting, meestal aangeduid met de term kampement. Uit verschillende studies is gebleken dat veel van deze vindplaatsen met vuursteenartefacten uit het paleolithicum, mesolithicum en vroeg neolithicum voorkomen in overgangsgebieden van nat/laag naar droog/hoog: zogenaamde gradiënten. Dit verband is sterker naarmate de gradiënt markanter is, zoals op de randen van beek dalen. De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich

uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel (Afb. 32). Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het Laat Paleolithicum en Mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.
- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.
- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.
- De nabijheid en bereikbaarheid van (drink-)water.⁶¹

Het onderzoeksgebied ligt niet in een gradiëntzone. Daarnaast komt binnen het onderzoeksgebied volgens de bodemkaart geen podzol voor. Een dergelijke bodem heeft, indien gaaf bewaard, een hoog potentieel op het aantreffen van intacte prehistorische artefactensites.⁶² Er wordt op de bodemkaart echter een OB-bodem weergegeven, hetgeen duidt op een door menselijk ingrijpen gewijzigd of verstoord bodemprofiel. Een studie van de kaarten en orthofoto's bevestigt deze kartering zeker voor het oosten van het terrein. In het westen komt vermoedelijk een ca. 100 cm dikke antropogene Ap-horizont voor, waaronder welleswaar een (deels) bewaard podzolprofiel aanwezig kan zijn, maar dit wordt in principe niet aangesneden tijdens de uitvoer van de momenteel geplande bodemingrepen. In de CAI staan in de nabije (250 - 500 m) omgeving van het onderzoeksgebied prehistorische vondsten gekarteerd, maar deze locaties zijn dicht bij water gelegen dan het huidige onderzoeksterrein. De kans op het aantreffen van prehistorische artefactensites wordt dan ook als laag ingeschat. Prehistorische vondsten kunnen echter niet uitgesloten worden.

Afb. 32: Hypothetisch voorbeeld van een gradiëntzone (Bron: M. Verhoeven et al. 2010, Fig. 33, p 87., 2017F226)

Potentieel voor (proto-)historische sites

Het onderzoeksgebied ligt in de historische stadskern van Peer, vlakbij de Markt, op een terrein waarop vanaf de 18de eeuw reeds bebouwing gekarteerd is, nl. een woning ('De rode Haan') die minstens uit de 17de eeuw zou

⁶¹ Deeben, J. & E. Rensink (2005), 171-199; M. Verhoeven, G.R. Ellenkamp & D.M.G. Keijers (2010), 87, 101.

⁶² Van Gils M. & M. De Bie (2014).

dateren volgens historische bronnen. De Markt vormde eertijds een dries. De oudste driesnederzettingen ontstonden tijdens de Frankisch-Merovingische tijd, te situeren in de 5de tot de 7de eeuw.⁶³ CAI locaties in de nabije omgeving (< 500 m) dateren vanaf de middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Continue bewoning is ter hoogte van het onderzoeksterrein gekarteerd op historische kaarten vanaf de 18de eeuw. Dit alles maakt dat het potentieel op aanwezigheid van (proto-)historische sites, vnl. vanaf de middeleeuwen tot en met de nieuwste tijd, als hoog ingeschat wordt.

In onderstaande tabel (TABEL 1) wordt op basis van de reeds gekende informatie voor het onderzoeksgebied een verwachting voorgesteld voor de betreffende fase van het onderzoek (bureauonderzoek) voor het projectgebied. Per periode wordt de onderzoeksmethode aangegeven waarmee in de betreffende fase van het onderzoek deze verwachting getoetst zal worden⁶⁴ Het voorkomen van archeologische spoorcomplexen kan tenzij in omschreven gevallen nooit uitgesloten worden. Wanneer een verwachting voor een bepaalde periode niet van toepassing is, wordt dit omschreven in de tabel.

Periode	Verwachting onderzoeksgebied
Steentijd	Laag
• Paleolithicum (1.300.000 – 12.000 BP)	
• Mesolithicum (10.000 BP – 4.000 v. Chr.)	
• Neolithicum (5.250 – 2.000 v.Chr.)	
Metaaltijden	laag
• Bronstijd (2.000 – 800 v. Chr.)	
• IJzertijd (800 – 57 v. Chr.)	
Romeinse tijd	laag
• Vroeg-Romeinse tijd (57 v. Chr. – 69 n. Chr.)	
• Midden-Romeinse tijd (69 – 284 n. Chr.)	
• Laat-Romeinse tijd (284 – 406 n. Chr.)	
Middeleeuwen	Matig tot hoog
• Vroege-Middeleeuwen (406 – 900 n. Chr.)	
• Volle-Middeleeuwen (900 – 1.200 n. Chr.)	
• Late-Middeleeuwen (1.200 – 1.500 n. Chr.)	
Nieuwe tijd	Hoog
• 16 ^{de} eeuw	
• 17 ^{de} eeuw	
• 18 ^{de} eeuw	
Nieuwste tijd	Hoog
• 19 ^{de} eeuw	
• 20 ^{ste} eeuw	
• 21 ^{ste} eeuw	

TABEL 1: Archeologische verwachting per periode voor het onderzoeksgebied

Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk? Indien ja, motiveer de keuze van de te gebruiken methode.

⁶³ DIRIKEN (1992), p. 23.

⁶⁴ Wanneer als verwachting hoog staat aangegeven is er voor het onderzoeksgebied zelf of voor de directe omgeving archeologische informatie beschikbaar die aangeeft dat een hoge mate van zekerheid archeologische spoorcomplexen uit de betreffende periode binnen het projectgebied kunnen verwacht worden. Wanneer de verwachting met matig staat aangegeven, doen zich in de directe of verdere omgeving spoorcomplexen of vondsten voor die zich onder vergelijkbare condities ook binnen het onderzoeksgebied zouden kunnen voordoen. Wanneer als verwachting laag wordt aangegeven, zijn er geen gegevens uit de directe of verdere omgeving voorhanden die een voorspellende factor zouden kunnen zijn voor het onderzoeksgebied.

Ja, het bureauonderzoek wijst op de potentiële aanwezigheid van een waardevol bodemarchief. Vooral de kans op het aantreffen van bodemsporen uit de (proto-)historische periodes is reëel, m.n. sporen en vondsten uit de middeleeuwen tot en met de nieuwste tijd. De kans op het aantreffen van prehistorische vondsten is eerder klein. Een aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem met het oog op het aantreffen van (proto-)historische sites is dan ook noodzakelijk.

In het oostelijk terreindeel waar momenteel een woning en aangrenzende verhardingen gelegen zijn (ca. 390 m²) worden ingrijpende bodemingrepen gepland tot op een maximale diepte van vermoedelijk ca. 3,5 m onder het huidige maaiveld. De historische kelders van het pand (ca. 107 m²), dat minimaal dateert uit de 17de eeuw, worden hierbij afgebroken, waardoor het van belang is dat deze gedocumenteerd worden. Binnen de overgebleven oppervlakte van ca. 253 m² zijn geen kelders aanwezig, maar de kans op een aanwezig waardevol archeologisch bodemarchief in deze zone is reëel te noemen op basis van het uitgevoerd bureauonderzoek, vermits hier historische bebouwing gekarteerd wordt. Ook het voorkomen van oudere bodemsporen kan in deze zone niet uitgesloten worden.

Hoewel in het westelijk terreindeel de geplande bodemingrepen eerder beperkt zijn qua omvang in oppervlakte en / of diepte, is er ook hier een reële kans op verstoring van het potentieel aanwezige bodemarchief. In deze zone ligt volgens de cartografische bronnen immers een koetshuis. Tot heden kon niet achterhaald worden op welke diepte eventuele resten van dit koetshuis zich bevinden, waardoor verstoring ervan tijdens de geplande werken niet uitgesloten kan worden ondanks de beperkte afgraafdiepte.

Bijgevolg is er over het volledige terrein een impact mogelijk op een eventueel aanwezig archeologisch waardevol bodemarchief. Daarom wordt een aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem aangeraden.

Onderstaande tabel (TABEL 2) geeft een opsomming van de verschillende onderzoeksmethodes en een evaluatie ervan in het kader van het huidige project.

Onderzoeksmethode	Evaluatie positief	Evaluatie negatief
Landschappelijk bodemonderzoek d.m.v. boringen en/of profielputten	Wordt uitgevoerd met het oog op het vaststellen van de opbouw van de ondergrond en het landschap.	Kosten-baten te duur om afzonderlijk uit te voeren gezien een proefputtenonderzoek nodig zal zijn (infra).
Veldkartering	Oppervlaktekartering is zeer geschikt om prehistorische en historische vindplaatsen op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.	Veldkartering is niet mogelijk gezien het gebied momenteel deels bebouwd en deels verhard is.
Geofysisch onderzoek	/	Geeft geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen. De resultaten moeten gecontroleerd worden met proefsleuven waardoor voor een onderzoeksgebied met een beperkt oppervlak de kosten-baten te duur is. De veelvuldige verstoringen op het terreinen zouden een vertekend beeld geven.
Verkennd archeologisch booronderzoek	Verkennd archeologisch booronderzoek is zeer geschikt om prehistorische sites, steentijd artefacten sites, op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.	Zeer tijdrovend en duur voor een gebied waar geen paleobodem aanwezig is en waar het potentieel naar prehistorie als laag wordt ingeschat. Dit onderzoek is minder geschikt om (proto-) historische vindplaatsen, i.e. vindplaatsen met grondsporen, op te sporen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Laat toe een beeld te vormen van de horizontale spreiding van de site	Enkel van toepassing na het detecteren van steentijd artefactensites
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Laat toe een beeld te vormen van de verticale spreiding van de site	Enkel van toepassing na het detecteren van steentijd artefactensites

Proefsleuven en proefputten	Een proefputten- en proefsleuvenonderzoek is zeer geschikt om (proto-)historische sites op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van deze vindplaatsen. De verwachte complexe verticale stratigrafie in het oosten van het terrein kan enkel via een proefput in kaart gebracht worden. In het westen van het terrein kan via een proefsleuf informatie bekomen worden over de aanwezige bebouwing (evt. koetshuis) op het erf en de overige inrichting van dit erf. Indien een intact bewaard bodemprofiel in één van de profielen aangesneden wordt, kan via proefputten eveneens de bodemopbouw op het terrein bestudeerd en geëvalueerd worden. De historische kelders kunnen voorafgaand aan de sloop geregistreerd worden.	Dit onderzoek is minder geschikt om prehistorische vindplaatsen op te sporen.
-----------------------------	--	---

TABEL 2: Overzicht en evaluatie van de onderzoeksmethodes.

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, evenals de aard van het terrein dat zich in een stedelijke context bevindt en deels bebouwd is, deels in gebruik is als tuin, wordt geopteerd voor een vervolgonderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een **proefputten- en proefsleuvenonderzoek**. Dit onderzoek wordt uitgevoerd om een zicht te krijgen op de verticale stratigrafie die verwacht wordt in het oosten van het terrein enerzijds en op de inrichting van het erf in het westen anderzijds.

Het proefputtenonderzoek wordt uitgevoerd ter hoogte van de oostelijke zone waar een complexe verticale stratigrafie wordt verwacht vanwege de aanwezige historische bebouwing. Het graven van proefputten buiten de bestaande bebouwing is echter praktisch gezien moeilijk in deze zone vanwege de aanwezige bebouwing, funderingen en verhoogde terrassen. Daarom wordt geopteerd voor een **registratie van bodemprofielen** achter de te slopen kelder. Het onderzoeksgebied is binnen een historische stadskern gelegen wat een immense en complexe archeologische zone is die het resultaat is van een eeuwenlange intense bebouwing binnen de stedelijke grenzen. De te registreren profielen dienen om een zicht te krijgen op de complex stratigrafische opbouw van het te onderzoeken gebied op een weinig destructieve manier. De **kelders** van de historische bebouwing op het terrein zullen voorafgaand aan de sloopwerken in het kader van het proefputtenonderzoek **fotografisch geregistreerd** worden.

Het proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd in de tuinzone in het westen van het terrein. Deze zone was volgens cartografische bronnen in het verleden steeds in gebruik als tuinzone, waardoor er hier geen complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Via het proefsleuvenonderzoek kan informatie bekomen worden over de vroegere bebouwing (evt. koetshuis) op het erf en de overige inrichting van dit erf.

3. SAMENVATTING

De initiatiefnemer plant op een ca. 1137 m² groot perceel, gelegen aan de Markt van Peer (prov. Limburg) en kadastraal gekend als Peer, afd. 1, sectie F, perceel 192E, de afbraak en heropbouw van een bestaand pand. Voor dit project is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist. Het toevoegen van een bekrachtigde archeologienota aan de vergunningsaanvraag is in dit geval verplicht. Er werd dan ook een bureauonderzoek uitgevoerd.

Het onderzoeksterrein situeert zich in de historische stadskern van Peer en wordt momenteel ingenomen door bebouwing in het oosten en verhardingen en beplanting in het westen.

Topografisch gezien is het terrein gelegen op een noordwestelijke uitloper van het Kempisch Plateau tussen de vallei van de Peerderloop in het noordoosten en de vallei van de Dommel in het zuidwesten die respectievelijk ca. 695 m ten noordoosten en 650 m ten zuidwesten van het onderzoeksgebied stromen. Het terrein daalt licht af in westelijke richting van ca. 65 m TAW tegen de oostelijke bebouwing tot ca. 64,5 m TAW in het westen. Het terrein wordt echter gekenmerkt door antropogene hoogteverschillen, waaronder een ophoging ter hoogte van de oostelijke bebouwing tot op een hoogte van ca. 65,5 m TAW en ter hoogte van de inrit die iets hoger ligt dan de omliggende tuin.

Ter hoogte van het onderzoeksterrein bestaat het Tertiaire substraat uit de *Formatie van Kasterlee*.

De Quartairprofieltypekaart geeft ter hoogte van het onderzoeksterrein de *Zanden van Lommel* onder dekzanden van de *Formatie van Wildert* weer.

Volgens de bodemkaart wordt het terrein door een OB-bodem ingenomen, een bodem waarvan het oorspronkelijk bodemprofiel door de mens gewijzigd of vernietigd is. In de bredere omgeving worden zandbodems (Z..) en lemig zandbodems gekarteerd (S..). Mogelijk komt in het westelijk terreindeel, naar analogie met een nabijgelegen terrein, een dikke antropogene Ap-horizont voor.

Historische bronnen geven aan dat Peer in de Vroege Middeleeuwen waarschijnlijk het centrum van een groot Frankisch domein was, dat in de 8ste eeuw overging naar de abdij van Sint-Truiden. De graven van Loon palmden het domein en de heerlijke rechten na verloop van tijd in, waarschijnlijk reeds in de 13de eeuw. Later was de heerlijkheid Peer achtereenvolgens in het bezit van de familie de Brimeu (1473), de families van Gavere-Diepenbeek (1537-1602), van Gavere-Fresin (1602-92), van Gavere-Aiseau en Arberg-Valengin (1692-1795). In 1623 werd Peer tot graafschap verheven, toen P.E. van Gavere bij een oorkonde door keizer Ferdinand II van Beieren tot graaf werd bevorderd.

De Markt vormde eertijds een dries. De oudste driesnederzettingen ontstonden tijdens de Frankisch-Merovingische tijd, te situeren in de 5de tot de 7de eeuw.⁶⁵ Op het onderzoeksterrein wordt de verkoop van een woning vermeld in historische bronnen in de 17de eeuw.

Cartografische bronnen geven bebouwing in het oosten van het onderzoeksterrein aan vanaf de 18de eeuw, het westelijk terreindeel wordt dan ingenomen door moestuinen. De bebouwing omvat 'De rode Haan', een woning die in de loop der tijden verschillende uitbreidingen kende in westelijke en zuidelijke richting. Ten westen van de bebouwing stond aanvankelijk een vrijstaand bijgebouw (koetshuis), dat in de 19de eeuw met de woning verbonden werd en in de 20ste eeuw afgebroken werd om plaats te maken voor een kleiner bijgebouw dat oostelijker lag. De westzijde van het terrein was in het verleden steeds in gebruik als tuinzone. Momenteel zijn het zuidelijk en oostelijk terreindeel grotendeels verhard en staat in het noorden een bijgebouw.

Recente verstoringen op het terrein zijn vnl. gekend in het oosten, waar de bebouwing oudere archeologische resten naar alle waarschijnlijkheid verstoord zal hebben. In het westen komt mogelijk de eerder vernoemde dikke antropogene Ap-horizont voor, die eventueel dieper gelegen archeologische bodemsporen beschermt tegen ondiepe antropogene verstoringen.

⁶⁵ DIRIKEN (1992), p. 23.

Op het onderzoeksterrein werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Uit de historische stadskern van Peer is weinig archeologische informatie in de *Centraal Archeologische Inventaris* bekend. Enkele locaties die dateren vanaf de middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd liggen in de buurt van het onderzoeksterrein. Het archeologisch potentieel van het terrein werd als hoog ingeschat voor de historische periodes vanaf de middeleeuwen, vanwege de ligging van het terrein binnen het historisch stadscentrum naast de Markt, eertijds een dries, en vanwege de historische bebouwing die in het verleden op het terrein aanwezig was, minstens vanaf de 17de eeuw. Het potentieel voor prehistorische sites is laag vanwege het feit dat het terrein minder gunstig gelegen is.

Op basis van het bureauonderzoek werd besloten dat een vervolgonderzoek in de vorm van een proefputten- en proefsleuvenonderzoek noodzakelijk is over het volledige terrein vermits bodemingrepen zullen plaatsvinden die het eventueel nog aanwezige oorspronkelijk bodemprofiel zullen verstoren en archeologische resten kunnen vergraven of compacteren.

Het proefputtenonderzoek zal plaatsvinden op het oostelijk terreindeel (ca. 390 m²). Aangezien de uitgraving van proefputten buiten de bestaande bebouwing praktisch moeilijk haalbaar is, wordt geopteerd voor de **registratie van** de aanwezige **historische kelders** en nadien van de achterliggende **bodemprofielen** om een zicht te krijgen op de verticale stratigrafie binnen het onderzoeksgebied.

Het proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd in de tuinzone in het westen van het terrein. Deze zone was volgens cartografische bronnen in het verleden steeds in gebruik als tuinzone, waardoor er hier geen complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Door de aanleg van proefsleuven kan informatie bekomen worden over de vroegere bebouwing (evt. koetshuis) op het erf en de overige inrichting van dit erf.

